

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tereza Petrželová

Výslech dětských svědků v trestním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Výslech dětských svědků v trestním řízení“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 18. 3. 2021

Tereza Petrželová

Obsah

1	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	5
2	ÚVOD.....	6
3	VYMEZENÍ DŮLEŽITÝCH POJMŮ	8
3.1	POJEM DÍTĚTE A MLADISTVÉHO V RÁMCI TRESTNÍHO PRÁVA.....	8
3.2	PACHATEL, SVĚDEK, POŠKOZENÝ A OBĚŤ	8
3.3	VÝSLECH A VÝPOVĚĎ VE SMYSLU TRESTNÍHO ŘÁDU	10
3.4	PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY VÝSLECHU A VÝPOVĚDI PRO ÚČELY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ ..	10
4	VÝSLECH DÍTĚTE JAKO SVĚDKA TRESTNÉHO ČINU PODLE ZÁKONA Č. 141/1961 SB., O TRESTNÍM ŘÍZENÍ SOUDNÍM (TRESTNÍ ŘÁD).....	12
4.1	OSOBY PŘIBRANÉ K VÝSLECHU DĚTSKÉHO SVĚDKA	16
4.2	VÝSLECH DĚTSKÉHO SVĚDKA JAKO NEODKLADNÝ A NEOPAKOVATELNÝ ÚKON	17
5	DÍTĚ JAKO ZVLÁŠŤ ZRANITELNÁ OBĚŤ TRESTNÉ ČINNOSTI A JEJÍ SCHOPNOST O TĚCHTO SKUTEČNOSTECH SVĚDČIT DLE ZÁKONA Č. 45/2013 SB., O OBĚTECH TRESTNÝCH ČINŮ	20
5.1	DŮVĚRNÍK DÍTĚTE V POSTAVENÍ ZVLÁŠŤ ZRANITELNÉ OBĚTI TRESTNÉHO ČINU	23
6	VÝSLECH MLADISTVÉHO JAKO OBVINĚNÉHO ZE SPÁCHÁNÍ PROVINĚNÍ DLE ZNĚNÍ ZÁKONA Č. 218/2003 SB., O ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINU A SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE (ZSM).....	25
7	PRŮBĚH VÝSLECHU DÍTĚTE V PRAXI.....	29
7.1	POSTUP POLICEJNÍHO ORGÁNU PŘED ZAHÁJENÍM SAMOTNÉHO VÝSLECHU DÍTĚTE.....	29
7.1.1	Příprava výslechu	29
7.1.2	Zajištění osob, jejichž přítomnost je při výslechu dítěte nutná	29
7.1.3	První kontakt orgánů činných v trestním řízení s vyslychaným dítětem.....	30
7.2	ZAHÁJENÍ VÝSLECHU DÍTĚTE.....	31
7.2.1	Poučení dítěte	31
7.3	PRŮBĚH SAMOTNÉHO VÝSLECHU DÍTĚTE	33
7.3.1	Monologická část výslechu	33
7.3.2	Dialogická část výslechu	34
7.3.3	Odlišnosti výslechu mladistvého obviněného	37

7.4	DEMONSTRAČNÍ POMŮCKY - LOUTKY JÁJA A PÁJA.....	39
7.5	VÝSLECHOVÁ MÍSTNOST	40
7.6	VIDEOZÁZNAM	42
7.7	KONFRONTACE	43
7.8	NEOPAKOVATELNOST VÝSLECHU DÍTĚTE	43
8	PSYCHOLOGICKÁ RIZIKA PŘI VÝSLECHU DĚTÍ.....	46
8.1	SUGESTIBILITA DÍTĚTE	46
8.2	VĚROHODNOST DÍTĚTE JAKO SVĚDKA A JEHO SVĚDECKÉ VÝPOVĚDI.....	47
8.3	DĚTSKÁ LEŽ	48
9	ZÁVĚR.....	51
11	ZDROJE	54
11.1	MONOGRAFIE	54
11.2	ODBORNÉ ČLÁNKY	55
11.3	JUDIKATURA.....	55
11.4	INTERNETOVÉ ZDROJE	56
11.5	PRÁVNÍ PŘEDPISY	57
12	SHRNU TÍ.....	58
13	SUMMARY	59
14	KLÍČOVÁ SLOVA.....	60
15	KEY WORDS	61
16	PŘÍLOHY.....	62

1 Seznam použitých zkratk

- TŘ: zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- ZSM: zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- OČTŘ: orgány činné v trestním řízení
- OSPOD: orgán sociálně-právní ochrany dětí

2 Úvod

Děti mohou být v trestním řízení v postavení jak pachatelů, tak svědků nebo poškozených. Z těchto důvodů je nutné toto téma pojmout komplexně a zaměřit se na způsob výslechu a přístup orgánů činných v trestním řízení k jednotlivým rolím, které dítě může v trestním řízení hrát.

Úprava výslechu dětí a užití zvláštních přístupů a metod takového výslechu je v právní úpravě nedostatečná, často je nutné ji specifikovat a upřesňovat. Zákododárce by se na tuto otázku měl zaměřit a pokusit se úpravu v její nedostatečnosti doplnit. Stejně tak je tomu u jiných zdrojů, ze kterých lze zásady a postup výslechu dětí poznávat, neboť ani v tomto ohledu jí není dostatek.

Výslech dětí s sebou přináší několik specifík oproti klasickým výslechům dospělých, které jsou zajímavými prvky trestního řízení. Metody, které jsou v rámci výslechu dětí užívány, jsou velice zajímavými nástroji, jak zabránit škodám, které by výslech dítěte mohl způsobit duševnímu zdraví a budoucímu vývoji dítěte, a to jak mravnímu, tak i duševnímu.

Na rozdíl od dospělého, u dítěte je vždy nutné zohledňovat rozumovou a mravní vyspělost, stejně jako úroveň jeho chápání dané situace, jeho ovlivnitelnost, zranitelnost, schopnost si věci zapamatovat a také si na ně vzpomenout, způsob, jakým dítě komunikuje a jeho představy o následcích, které mohou nastat.

Důležitým aspektem výpovědi dítěte je jeho věrohodnost. Tato souvisí s vyspělostí dítěte a jeho schopností chápat, co se děje, jaký to může mít vliv na jeho budoucí život a také fakt, že jsou děti snadno ovlivnitelné. Na druhou stranu není zcela možné dítě na výslech připravit takovým způsobem, aby umělo reagovat na každou otázku, kterou mu bude vyslychající klást. Spektrum otázek, které mohou být u výslechu dítěti kladeny, je totiž nesmírně široké. Z tohoto důvodu tedy dítě může být věrohodnějším svědkem, než jakým by mohl být dospělý jedinec.

Cíle, kterého bych svou prací chtěla dosáhnout, je výslech dětí určitým způsobem odlišit od výslechu dospělých a oddělit tak tyto dva důkazní postupy od sebe navzájem a vysvětlit jejich jednotlivé odlišnosti, stejně tak jako se zaměřit na jednotlivé zvláštní metody, které jsou při těchto důkazních prostředcích pravidelně užívány, a také jejich přínos ke zjišťování rozhodných skutečností prostřednictvím dětí.

Pro účely této práce jsem si vytyčila následující výzkumné otázky, na které je třeba v rámci práce odpovědět:

- **1. Má svědecká výpověď dítěte stejnou váhu jako výpověď dospělého svědka?**
- **2. Mají zvláštní postupy výslechu dítěte vliv na jeho psychické zdraví?**
- **3. Je dítě věrohodným svědkem vzhledem k jeho ovlivnitelnosti okolím?**

Základní hypotézy jsou tedy v rámci této práce trojí, a to, že váha výpovědi dětského svědka se rovná váze výpovědi dospělého, dále, že uplatňované zvláštní postupy při výslechu dítěte mají vliv na jeho psychické zdraví a nakonec, že dítě může být i vzhledem k jeho zvýšené sugestibilitě věrohodným svědkem.

3 Vymezení důležitých pojmů

Pro účely této práce je příhodné vymezit základní pojmy, se kterými dále pracuji. Jedná se o pojem dítěte následovaným pojmy pachatele, svědka, poškozeného a oběti trestného činu. Tyto pojmy vymezuji v souvislosti s postavením, které mohou děti v rámci trestního řízení zastávat, což determinuje přístup, který k nim zaujímají orgány činné v trestním řízení.

Stejně důležité je pro účely této práce vymezit pojmy výslechu a výpovědi – jedná se totiž o zásadní pojmy související s dokazováním v trestním řízení. Obsah těchto úkonů je jádrem práce, a proto je jejich vymezení nepostradatelným.

3.1 Pojem dítěte a mladistvého v rámci trestního práva

Trestní zákoník v ustanovení § 126 označuje za dítě osobu mladší osmnácti let, pokud zákon nestanoví jinak.¹

Trestní řád naopak o dítěti hovoří až v ustanovení § 102, které se týká výslechu dítěte. Z dikce zákona je potom zjevné, že co se týče výrazů, které jsou v tomto zákoně užívány, se odvolává na hmotně-právní část trestního práva, tedy na trestní zákoník.

V rámci obecného trestního práva je tedy dítětem každá osoba, která nedosáhla věku osmnácti let. Trestní právo ovšem ještě rozlišuje dítě mladší patnácti let od osoby mladistvého. Toto rozlišení je upraveno v ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (ZSM), který stanoví, že dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnácti let², a dále že mladistvým je osoba, která v době spáchání provinění dovršila věku patnácti let, ale nedovršila věku osmnácti let³. Oba tyto pojmy přitom ZSM v písm. a) příslušného ustanovení označuje za mládež⁴.

3.2 Pachatel, svědek, poškozený a oběť

Při vymezení těchto tří pojmů je nutné si nejprve uvědomit, že osoba pachatele je vymezena za pomoci hmotného práva – jde tedy o hmotněprávní pojem, zatímco osoby svědka

¹ Aktuální znění: § 126 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

² Aktuální znění: § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

³ Aktuální znění: § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Aktuální znění: § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

a poškozeného jsou pojmy práva procesního. Od tohoto postavení se také liší prameny, jež určují, kdo takovou osobou může být a zároveň také jejich postavení, neboť trestní řízení nemusí být vedeno proti pachateli trestného činu, nýbrž i proti osobě, která se trestného činu skutečně nedopustila. Naopak svědkem nebo poškozeným bude v trestním řízení vždy taková osoba, která splňuje zákonem stanovené podmínky.

Za pachatele trestného činu považuje trestní zákoník toho, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.⁵ Dále je za pachatele dle odst. 2 považována i osoba, která k provedení činu užila jiné osoby jako tzv. živý nástroj.⁶ Pachatelem trestného činu tak může být jak osoba absolutně trestně odpovědná, tak i osoba relativně trestně odpovědná (mladistvý), protiprávního jednání se však může dopustit i osoba trestně neodpovědná. Hranice trestní odpovědnosti je vymezena 15. rokem věku, kdy do doby dovršení 18 let hovoříme o mladistvém. Po dovršení 18 let se již jedná o dospělého pachatele, který je v případě přistoupení i přičetnosti plně trestně odpovědný. Mladistvý je trestně odpovědný za splnění celkem 3 podmínek – věku, přičetnosti a rozumové a mravní vyspělosti (tato právě zakládá tzv. relativní trestní odpovědnost, od které se trestní odpovědnost mladistvého odvíjí).

Za svědka je považována osoba, která svými smysly bezprostředně vnímala skutečnosti týkající se zjišťovaného skutku v trestním řízení, přičemž svědkem může být jak osoba trestně odpovědná, tak i osoba trestně neodpovědná.

Za poškozeného je považována dle ust. § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním (trestní řád) osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.⁷

Pro účely této práce je nutné odlišit od osoby poškozeného oběť trestného činu, jelikož jde o dva pojmy, které spolu úzce souvisejí. Za oběť trestného činu považujeme fyzickou osobu, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.⁸ Za zvlášť zranitelnou oběť je potom podle příslušného zákona a zároveň pro účely této diplomové práce klíčově považováno právě dítě. Oběť je institutem hmotného práva, kdežto osoba poškozená je

⁵ Aktuální znění: § 22 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Aktuální znění: § 22 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ Aktuální znění: § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Aktuální znění: § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

institutem procesním. Za poškozeného se dle trestního řádu rozumí, stejně jako u oběti, osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví nebo způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestného činu obohatil. Oběť je však v rámci trestního práva vymezena úžeji, neboť obětí může být pouze osoba fyzická, kdežto poškozeným může být pro účely trestního řízení i právnická osoba⁹. Toto vyplývá i přímo z dikce zákona, kdy zákon o obětech trestných činů explicitně stanoví, že obětí může být pouze fyzická osoba, kdežto trestní řád používá pouze označení „osoba“ – již z tohoto jazykového výkladu předmětných znění ustanovení vyplývá výše zmíněný rozdíl.

3.3 Výslech a výpověď ve smyslu trestního řádu

Důležitou částí trestního řízení je dokazování. Mezi jeden z důkazních prostředků potom patří výslech. Skutečnosti, které orgány činné v trestním řízení prostřednictvím výslechu zjistí, nazýváme důkazem.

Výpověď je důkazem, který je orgány činnými v trestním řízení získán právě prostřednictvím výslechu. Rozlišujeme tedy výpověď obviněného, svědka (i poškozeného) a znalce. Výpověď obviněného a svědka se podstatně liší, přičemž za výpověď svědka lze považovat i poškozeného trestným činem, neboť i poškozený je pro účely dokazování v trestním řízení svědkem. Výpověď obviněného zastává v rámci trestního řízení dvojí funkci – jde o prostředek jeho obhajoby a zároveň obviněný svojí výpovědí vyjadřuje svůj postoj ke spáchanému skutku (zjišťuje se jeho stanovisko k předmětu obvinění)¹⁰. Výpověď svědka (popř. i znalce) je od výpovědi obviněného odlišná, neboť svědek nemá zájem na výsledku trestního řízení, pouze podává informace o událostech, které vnímal svými smysly.¹¹

Výslech je důkazním prostředkem, který směřuje k získání výpovědi. Jedná se o procesní postup orgánů činných v trestním řízení, jehož účelem je zjistit okolnosti, které mohou přispět k objasnění spáchaného skutku. U výslechu jednotlivých osob, se uplatňují odlišné postupy. Tyto postupy jsou zakotveny samotným trestním řádem v ust. § 91 an.

3.4 Psychologické aspekty výslechu a výpovědi pro účely trestního řízení

Účelem výslechu dítěte je jeho prostřednictvím získat pravdivou a úplnou výpověď o okolnostech relevantních pro posouzení spáchaného trestného činu. Na vzniku výpovědi se

⁹ GRIVNA, Tomáš a kol. *Oběti trestných činů*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. s. 24.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 398.

¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 405.

podílejí mnohé psychické procesy¹², mezi které patří zejména vnímání, zapamatování, zpracování informace a jejich reprodukce, tedy interpretace zapamatovaných a vnímaných informací. Proces tvorby výpovědi se tedy skládá ze tří etap:

- příjem informací (vnímání);
- uchování informací v paměti (zapamatování);
- vybavování informací (reprodukce).

Výpověď může být při výslechu dvojitá – upřímná a neupřímná. Upřímná výpověď je podávána dítětem, které s vyslychajícím spolupracuje a vypovídá pravdivě podle skutečností, které svými smysly vnímalo a tyto si správně zapamatovalo a následně jsou u výslechu reprodukovány. O upřímnou výpověď se ale jedná i v případě, kdy si dítě vnímané skutečnosti zapamatovalo nesprávně a následně takové nesprávné vjemy u výslechu reprodukuje. Jde spíše o to, zda dítě vypovídat chce, anebo nechce. Neupřímná výpověď je výpověď dítěte, které s vyslychajícím nespupracuje a záměrně uvádí nepravdivé informace o vnímaných skutečnostech.

Problematické jsou při vedení výslechu právě ony neupřímné výpovědi dětí. Následky takové výpovědi však mohou být závažné pouze u dětí starších 15 let, které mohou být odpovědné za provinění křivé svědecké výpovědi.

¹² BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. 1.vydání. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (Humanitas), 2012. s. 60.

4 Výslech dítěte jako svědka trestného činu podle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Na začátku je nutné zmínit, že trestní řád nestanoví podmínky tzv. svědecké způsobilosti. Svědky trestné činnosti tak mohou být kromě dospělých a trestně odpovědných osob i osoby trestně neodpovědné, za které jsou považovány především děti a osoby s psychickými vadami.¹³ Svědecká způsobilost se však zjišťuje pouze v okamžiku, kdy o ní v průběhu trestního řízení vzniknou pochybnosti. Závisí tedy na konkrétních okolnostech jednotlivých případů, zda je svědek způsobilý či nikoli. Pokud pochybnosti nevzniknou, svědecká způsobilost osob se presumuje. Právní úprava České republiky pak následuje právní vědu v tom smyslu, že u takové osoby, má-li být svědkem, musí být zkoumána její schopnost správně vnímat, zapamatovat si a reprodukovat, stejně tak jako její schopnost vypovídat o událostech, které svými smysly bezprostředně vnímala, aby bylo možné tyto její nabyté znalosti o událostech relevantních pro posouzení skutku pachatele trestného činu uplatnit jako důkaz v trestním řízení.

Trestní řád upravuje výslech dítěte s ohledem na jeho specifčnost v samostatném ust. § 102¹⁴. Toto ustanovení modifikuje ust. trestního řádu týkající se výslechu svědka, tedy ust. § 97 an. TR. První odstavec tohoto ustanovení je nejdůležitější, a proto považuji za vhodné jej uvést přímo ve znění, které nám dává zákon. Toto ustanovení zní: „Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než osmnáct let o okolnostech, jejichž ožívování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj¹⁵, je třeba výslech provádět zvlášť šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat; k výslechu se přibere orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslýchané osoby přispěla k správnému vedení výslechu. Může-li to přispět k správnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče. Osoby, které byly takto přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušování nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení,

¹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2018. s. 406.

¹⁴ novelou trestního řádu (z.č.141/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů), která byla zakotvena přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, došlo k rozšíření rozsahu tohoto ustanovení z osob mladších 15 let na všechny osoby, které nedosáhly věku 18 let. Toto souviselo s implementací Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012.

¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 12. září 2014, č.j. I ÚS 2643/13-2. bod 1.

orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví.“¹⁶ Výslech dítěte je považován ve většině případů za neodkladný a zásadně neopakovatelný úkon, a proto je nutné jej provádět se zvláštní opatrností, zvláštním přístupem, za užití metod, které jsou pro provádění takového výslechu charakteristické a tedy primárně tak, aby nemusel být v budoucnu opakován.

Ust. § 102 TR obsahuje v prvním odstavci řadu zásadních odchylek, kterými se výslech osoby mladší 18 let v trestním řízení liší od výslechu dospělého, a to především v jeho šetrnosti. Tyto odchylky jsou projevem nezbytnosti zohlednit vlastnosti vyslýchaného dítěte, pro které je na rozdíl od dospělého vnímavější a zranitelnější. Zvláštní zřetel je kladen na tzv. rozumovou, duševní a mravní vyspělost dětí, které jsou vyslýhány, neboť nepřiměřený postup v takovém případě může mít pro budoucí vývoj dětského svědka fatální důsledky v oblasti jeho dospívání. Fakticky jde o schopnost dítěte vnímat škodlivost činu, kterého se stal svědkem a schopnost tuto škodlivost samostatně posoudit, včetně důsledků, které čin způsobuje. První zásadní odlišnost výslechu dítěte od výslechu dospělého je znatelná již při **poučení** dětského svědka, které musí být přizpůsobeno jeho rozumové a mravní vyspělosti tak, aby bylo dítě schopné pochopit smysl a účel výslechu, vč. skutečnosti, že i takového svědka lze stíhat za trestný čin křivé výpovědi, pokud takový svědek dovršil věku alespoň 15 let. Dítě, které nedovršilo této věkové hranice za takový trestný čin stíhat nelze. Základní povinností je však, stejně jako u dospělých svědků, takového svědka poučit o možnosti odepřít výpověď dle ust. § 100 odst. 1, 2 TR¹⁷. Poučení o tomto oprávnění je nutné přizpůsobit přiměřeně k věku¹⁸ a rozumové, duševní a mravní vyspělosti dětského svědka. Situace, kdy bude dětský svědek poučen pouze podle obecných ustanovení však jeho výpověď nečiní nepoužitelnou, i tak lze výpověď takového dětského svědka považovat za důkaz, který lze v dalších fázích trestního řízení uplatňovat. Poučení osoby mladší 18 let musí tedy být především **srozumitelné**, aby svědek pochopil jeho roli v trestním řízení a mohl uplatnit svá práva, která mu přiznává zákon.

Zohlednění rozumové a mravní vyspělosti dětského svědka je jedním z předních diferenciacních kritérií vedení výslechu dítěte odlišujícího jej od výslechu dospělého, a jako takové kritérium jsou pro jeho zaručení zákonem stanoveny zvláštní podmínky týkající se postupu při provádění výslechu a také přístupu vyslýchajícího vč. jeho náležitého proškolení v rámci výchovy mladistvých osob. Vyslýchající musí být pro provádění výslechů takových osob zvláště proškolen, musí disponovat zvláštními znalostmi, musí uplatňovat odlišné

¹⁶ Aktuální znění: § 102 odst. 1 věta první zákona č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. července 2018, sp.zn. 2 To 42/2018.

¹⁸ tamtéž

metody a postupy, a to vše tak, aby jeho postupy co nejvíce předcházely újmě, kterou by výslech mohl do budoucna dítěti způsobit, a zároveň aby byly náležitě zjištěny okolnosti relevantní pro posouzení skutku. Zvláště šetrný přístup je pak nutný v případech, kdy jde nejen o svědka trestného činu, ale zároveň i o poškozeného. Především je nutné k výslechu přistupovat zvláště obezřetně. Za příklad, kdy je nutné brát na dítě zvýšený ohled, lze uvést situace, kdy byly na dětském svědkovi spáchány trestný čin proti lidské důstojnosti nebo v sexuální oblasti, jež samy o sobě ve většině případů do budoucna způsobují narušení duševního vývoje dětí.

Postup uvedený v odst. 1 výše zmíněného ustanovení se vztahuje především na okolnosti, jejichž ožívání v paměti by pro dětského svědka mohlo nepříznivě ovlivnit jeho duševní a mravní vývoj. Tuto otázku musí orgány činné v trestním řízení posuzovat samostatně s ohledem na všechny relevantní skutečnosti týkající se spáchaného činu. Okolnosti, které bychom mohli pod toto ustanovení podřadit, nejsou v zákoně ani jinde taxativně uvedeny nebo jakýmkoli způsobem paušálně vypočteny, je tedy nutné jednat intuitivně na základě dosud zjištěných okolností spáchaného činu. Pokud by šlo o případ výrazně složitější od jiných případů, pak je možné, aby orgán činný v trestním řízení tuto skutečnost konzultoval s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, dětským psychologem, pedagogem, dětským psychiatrem apod., kteří jsou osobami disponujícími speciálními znalostmi týkající se dopadů výslechu na budoucí vývoj dítěte. Druh okolností, které by potenciálně mohly mít vliv na psychický vývoj dětského svědka, bude určován v každém konkrétním případě odlišně, neboť tento bude ovlivněn především věkem dětského svědka, stupněm jeho rozumového, duševního a mravního vývoje a jeho zkušenostmi, které mohl za svůj stávající život dětský svědek získat o trestné činnosti, to vše vždy ve vztahu ke konkrétním okolnostem případu. V rámci těchto případů se jedná o okolnosti specifické především charakterem trestné činnosti a povahou okolností, o nichž má být dětský svědek vyslýchán, podmínkami, za nichž se stalo dítě svědkem události, o které má svědčit, dále skutečností, zda je dítě zároveň i poškozeným, a také tím, jaká škoda, myšleno hmotná, morální, na zdraví nebo jiná, byla takovému svědkovi způsobena.¹⁹

Výslech takové osoby, musí být k okolnostem spadajícím pod vymezení „způsobilé negativně ovlivnit budoucí vývoj dítěte“ prováděn zvláště šetrně a co se týče obsahu, tak vyčerpávajícím způsobem, aby nemusel být v dalších fázích trestního řízení opakován. Mezi skutečnosti způsobilé negativně ovlivnit budoucí vývoj dítěte lze zařadit např. kontakt dítěte s pachatelem trestného činu, nátlak na vybavování si události, která dítěti způsobila újmu (např. pokud došlo k pohlavnímu zneužití dítěte) apod. Tento výslech je tak často prováděn již ve fázi

¹⁹ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád. Komentář I. díl*. 7. vydání. Praha: CH Beck, 2013. s. 1500.

před zahájením trestního stíhání, tedy co nejdříve po tom, co byl trestný čin spáchán, jako tzv. neopakovatelný a neodkladný úkon. V rámci takového úkonu je nutné, aby byl výslech dětského svědka pečlivě připraven, aby byla zajištěna přítomnost příslušných odborníků u výslechu, popř. dokonce i rodičů dítěte, aby tyto osoby co nejvíce přispěly ke správnému vedení výslechu. V rámci této přípravy je také nutno důkladně naplánovat způsob vedení výslechu dítěte, vybrat vhodné prostředí, ve kterém bude výslech proveden, promyšlení způsobu kladení otázek atp. Při této přípravě musí být ze strany OČTŘ zvažován každý detail a jeho možné negativní důsledky, které mohou vzniknout na duševním zdraví dětského svědka.

Dítě jako svědek požívá dále stejných práv jako svědek dospělý, vč. práva na právní pomoc zástupce²⁰, kterého má právo si zvolit (popř. je možné, aby jej zvolili rodiče). Pokud by toto právo svědka nebylo dodrženo, došlo by k porušení práva na právní pomoc zakotveného v čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.²¹ V takovém případě je u výslechu svědka nutné zajistit přítomnost i zvoleného zástupce, který může namítat nesprávnost postupu při výslechu svědka, avšak ne mu přímo klást otázky.

Dítěti, který je svědkem v trestním řízení, mohou být otázky kladeny výhradně prostřednictvím OČTŘ, nikoli přímo. Opět tento postup zajišťuje předcházení případné újmy, která může být dítěti způsobena. Proto je taktéž zajištěno, že výslech vedou osoby, které se na výslech dětí specializují – tyto totiž pokládají dítěti otázky s náležitou opatrností, aby zabránili právě oné psychické újmy. Dle mého názoru jde o jednu z nejnebezpečnějších fází výslechu dítěte, kdy je hrozba psychické újmy zvýšena možnou neopatrností při pokládání otázek. Tento postup totiž může v dítěti vyvolat silné emočně orientované vzpomínky, které jej mohou negativně ovlivnit v jeho budoucím vývoji, v krajním případě i po zbytek jeho života. Hovořím však o situacích, kdy se jedná o nejzávažnější trestné činy páchané na dětech. Nutné je zohlednit osobnost každého jednotlivého dítěte, když každému může být fatální újma způsobena odlišnými činy, které dítě vnímá za špatné a důsledky si nese po zbytek svého života.

Jelikož platí, že trestní řád je v trestním právu předpisem obecným, je nutné při aplikaci ust. § 102 TŘ dále zohlednit i ustanovení zákona o obětech trestných činů. Tento zákon postup upravený TŘ modifikuje.

²⁰ ŠÁMALOVÁ, Milada. Potřebuje dítě mladší patnácti let v řízení před podáním návrhu podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže obhájce?. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 2, s. 28.

²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2005, sp.zn. I. ÚS 734/04.

4.1 Osoby přibrané k výslechu dětského svědka

Zákon stanoví pro provedení výslechu dětského svědka povinnost orgánů činných v trestním řízení obligatorně k výslechu přibrat orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) nebo jinou odbornou osobu, jejíž činnost je orientována na výchovu mládeže, a jako taková má tedy s výchovou mládeže kvalifikované zkušenosti. Taková povinnost OČTŘ je však stanovena pouze v případě, kdy jde o provádění výslechu dítěte v rámci ust. § 102 odst. 1 TR, tedy v situaci, kdy zjišťované skutečnosti mohou při jejich opakované reprodukci negativně ovlivnit budoucí psychický vývoj takového dětského svědka. Za OSPOD se pak považuje pověřená osoba tohoto orgánu, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností²², a jinou osobou se pak rozumí pedagog, dětský psycholog, dětský psychiatr nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže. Tato osoba, má přispět ke správnému vedení výslechu, za což se považuje především kontrola šetrnosti vedení tohoto výslechu, a proto jí zákon přiznává konkrétní oprávnění, kterými může výslech dítěte korigovat, aby nebyla dítěti způsobena právě ona psychická újma nad rámec té, která již byla způsobena samotným trestným činem. Tato osoba má povinnost být přítomna celému výslechu dítěte. Za účelem přispění k šetrnosti pak může výslech dítěte odložit, přerušit jej nebo jej dokonce ukončit, a to vše za zákonem stanovených podmínek.

Odložit výslech dítěte může přibraná osoba v případech, kdy výslech ještě nebyl zahájen nebo pokud ještě nebylo pokračováno v dříve přerušeném výslechu, popř. výslechu v minulosti již odloženém nebo ukončeném. Lze tak ale postupovat pouze je-li zřejmé, že psychický stav dítěte nebo jiné okolnosti pro konkrétní případ takový postup odůvodňují – tzn. nedovolují, aby byl výslech proveden, neboť by mohl způsobit zhoršení psychického stavu dítěte.

Přerušit výslech může přibraná osoba pouze v případě, kdy s výslechem již bylo započato, avšak v jeho průběhu nastaly skutečnosti, které mají negativní vliv na psychické zdraví dítěte do takové míry, že již nelze ve výslechu dále pokračovat.

Podle závažnosti nastalých okolností je pak nutné posuzovat, zda lze výslech dočasně přerušit nebo je nutné jej rovnou ukončit, jelikož svědek je v takovém psychickém rozpoložení, že výslech již nebude možné ani v budoucnu provést. Jedná se o bezprostřední reakci specializované osoby na samotný průběh výslechu, kdy je nutné v celém jeho průběhu zkoumat psychiku dítěte v tom smyslu, jak se průběžně mění jeho rozpoložení, vč. jeho emoční stránky.

²² Aktuální znění: § 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Pokud by OČTŘ specializovanou osobu opomenul přibrat, zakládá tato skutečnost nepoužitelnost výpovědi dětského svědka jako důkazu v trestním řízení. Vada úkonu OČTŘ spočívající v nesprávnosti provedení výslechu dítěte jako svědka, kdy OČTŘ nepostupoval dle ust. § 102 odst. 1 TŘ, není v dalším řízení zhojena skutečností, že svědek v průběhu řízení dosáhl požadované věkové hranice, v našem případě se jedná o věkovou hranici 18 let, což je jedna z dalších věcí, na které je nutné brát při provádění výslechu dětského svědka zřetel, a proto je nutné postupovat s náležitou pečlivostí. Tento postup není v zákoně upraven, a proto bylo nutné, aby jej dotvořila judikatura.

K přispění správného vedení výslechu dítěte je taktéž možné přibrat rodiče. Je nutné však zdůraznit, že nejde o právo rodičů, aby byly výslechu své ratolesti přítomni, ale jde o oprávnění OČTŘ je přibrat za situace, kdy mohou svou přítomností napomoci ke správnému vedení výslechu.²³ Dále je ještě nutné zdůraznit, že přítomnost rodičů nemůže za žádných okolností nahradit přítomnost specialisty, a tedy v případě, kdy rodiče budou k výslechu dítěte přibráni, pak jsou přítomni jak oni, tak i vybraný specialista. Existují taktéž případy, kdy bude přítomnost rodičů u výslechu vyloučena, přičemž se jedná především o takové situace, kdy by dítě mělo v přítomnosti rodičů tendenci k zatajování vnímaných skutečností, ať už by to bylo ze strachu, anebo jiného důvodu. V takovém případě tedy není možné rodiče k výslechu dítěte přibrat.

Naopak je tomu při podání vysvětlení dítěte, při kterém má rodič právo být přítomen a jeho přítomnost může být vyloučena pouze výjimečně.^{24,25} Vyloučena může být přítomnost např. z důvodu podezření, že rodič dítě ovlivňuje, jak má vypovídat.

4.2 Výslech dětského svědka jako neodkladný a neopakovatelný úkon

Výše jsem již zmínila, že výslech dítěte se provádí ve většině případů již ve fázi před zahájením trestního stíhání jako tzv. neodkladný a neopakovatelný úkon. Jaký úkon je považován za neodkladný a neopakovatelný je vymezeno v ust. § 160 odst. 4 TŘ. TŘ stanoví OČTŘ povinnost provedení výslechu dítěte před zahájením trestního stíhání za podmínek stanovených ust. § 158 odst. 9 TŘ, kdy v případě výslechu dítěte je tento úkon prováděn právě jako neodkladný a neopakovatelný za současného užití ust. § 158a TŘ, a to obligatorně. Vztah mezi ust. § 158 odst. 9 a ust. § 158a TŘ je dán především zakotvením záruky zákonnosti takového postupu, na kterou v případě aplikace postupu dle ust. § 158 odst. 9 dohlíží

²³ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR, sp. zn. Tpjf 158/80 (R 17/1982 tr.).

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2013, sp.zn. 30 Cdo 1376/2012.

²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2018, sp.zn. 8 Tdo 335/2018.

obligatorně soudce a je tak garantem zákonnosti tohoto postupu²⁶. Nenesete tedy odpovědnost za obsahovou stránku úkonu, pouze za postup, který byl OČTŘ vynaložen na výslech takového svědka. To znamená, že dítě podává svědeckou výpověď již v okamžiku, kdy by za běžných okolností bylo vyžadováno od potencionálních svědků pouze vysvětlení, které v trestním řízení není považováno za důkaz, ale slouží ke zjištění okolností důležitých pro zahájení trestního stíhání, nikoli pro objasnění skutku. Neznamená to však, že je tento důkaz možné provést před sdělením obvinění, jestliže je osoba, která má být obviněna, známa, a sdělit jí obvinění je možné.²⁷

Výslech, který byl proveden jako neodkladný a neopakovatelný úkon lze v dalším řízení opakovaně provést jen, dovoluje-li to zákon. K této skutečnosti se váže odst. 2 ust. § 102 TŘ, který stanoví podmínky opětovného výslechu dítěte. Zákon však situace, kdy lze výslech provést opětovně vymezuje neurčitě, když v první větě ust. § 102 odst. 2 TŘ stanoví, že v dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech.²⁸ Posouzení této situace závisí na konkrétních okolnostech případu a zároveň na stavu dokazování. Judikatura je ve vztahu k vymezení těchto nutných případů zkoupá, avšak v situaci, kdy se jedná o výslech osoby blížící se věku 18 let a jeho výpověď je fakticky klíčovým usvědčujícím důkazem, je nutné ze strany soudu zvláště pečlivě zvážit, zda by neměl být takový svědek za podmínek § 102 odst. 1 TŘ vyslechnut přímo v hlavním líčení.²⁹ Výslechem provedeným až v hlavním líčení by bylo možné předejít situacím, kdy by se v této fázi trestního řízení jednalo o výslech opakovaný.

V následujících větách ust. § 102 odst. 2 TŘ toto ustanovení představuje výjimku ze zásady ústnosti trestního řízení, když primárně stanoví, že výslech prováděný způsobem dle ust. § 102 odst. 1 TŘ nemá být v dalším řízení opakován a pro tento účel má být přednostně v hlavním líčení čten protokol o výslechu svědka nebo přehrán obrazový a zvukový záznam, pokud byl o výslechu svědka pořizován, popř. pokud byl výslech prováděn prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Primárně toho ustanovení slouží k zajištění práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a současně taktéž právo na ochranu osob mladších 18 let, jež zakotvuje Úmluva o právech dítěte.³⁰ Tyto dvě práva je nutné v trestním řízení vyvažovat, a proto je tento postup OČTŘ

²⁶ FRYŠTÁK, Marek. Přípravné řízení de lege ferenda. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 6, s. 135.

²⁷ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. listopadu 1994, sp.zn. 4 To 782/94.

²⁸ Aktuální znění: § 102 odst. 2 věta první zákona č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. února 2015, sp.zn. 2 To 134/2014.

³⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. října 2017, sp.zn. 2 To 79/2017.

jakýmsi kompromisem pro zachování obou hodnot.³¹ K přečtení protokolu o výsledku dítěte nebo přehrání obrazového a zvukového záznamu v řízení před soudem je nutné dodat, že takto lze postupovat bez nutnosti splnění podmínek ust. § 211 TŘ, tedy soud může o užití tohoto postupu rozhodnout automaticky bez zkoumání přípustnosti rozhodnutí o čtení protokolu nebo přehrání záznamu, pokud nejde o případy dle ust. § 211 odst. 3 nebo 4 TŘ, kdy musí soud podmínky zkoumat v každém případě. Přečíst protokol o výsledku dětského svědka je však v řízení před soudem možné pouze za situace, kdy svědek v době řízení před soudem skutečně nedovršil 18 let. Pokud je v této době svědek již plnoletý, pak lze protokol přečíst jen za splnění podmínek § 211 odst. 3 nebo 4 TŘ.³²

Pokud se v řízení před soudem vyskytnou pochybnosti o okolnostech uvedených v ust. § 102 odst. 2 větě třetí TŘ, popř. pokud bude nutné tyto okolnosti objasnit, aby bylo možné důkaz ze strany soudu správně zhodnotit, lze vyslechnout osobu, která byla k řízení přibrána jako osoba specializovaná na výchovu mladistvých, a to ke způsobu, kterým byl výslech dítěte prováděn, anebo ke správnosti a úplnosti zápisu v protokolu o výsledku dítěte, popř. ke všem těmto okolnostem. K jiným však takový výslech není přípustný a nelze tak postupovat způsobem, aby jím byla nahrazována svědecká výpověď dítěte nebo aby tato výpověď byla jakkoli ze strany přibrané osoby doplňována. Opět jde o jednu ze záruk práva na spravedlivý proces a zároveň ochranu osoby mladší 18 let.

³¹ FRYŠÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 10, s. 233.

³² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. září 2012, sp.zn. 2 To 75/2012.

5 Dítě jako zvlášť zranitelná oběť trestné činnosti a její schopnost o těchto skutečnostech svědčit dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

Postavení osob jako tzv. obětí trestných činů je regulováno zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Jelikož dítětem se dle dikce zákona o obětech trestných činů rozumí osoba mladší 18 let a taková osoba má v rámci tohoto zákona automaticky postavení zvlášť zranitelné oběti, budeme se v rámci této kapitoly práce zaměřovat na výslech týkající se právě dítěte jako zvlášť zranitelné oběti. Nejde tedy jen o případy, kdy dítě svými smysly bezprostředně vnímalo okolnosti relevantní pro zjištění a správné posouzení skutku (tedy „pouze“ o svědka), ale jde o případy, kdy byl trestný čin na dítěti přímo spáchán, a to je následně pro relevantní okolnosti takového spáchaného činu vyslýcháno. Je nutné taktéž již na začátku této kapitoly zdůraznit, že oběť trestného činu je v trestním řízení taktéž poškozeným a může se domáhat zadostiučinění, pokud uplatní včas nárok na náhradu nemajetkové újmy, která mu byla trestným činem způsobena. Výslech je však u dítěte jako zvlášť zranitelné oběti veden specificky s ohledem na konkrétní vlastnosti této oběti.

Zákon o obětech trestných činů obsahuje celkem tři ustanovení týkající se výslechu obětí trestných činů, jež doplňují ustanovení o výslechu v trestním řádu, neboť i oběť (poškozený) může být v trestním řízení svědkem. Jedná se o ustanovení § 18, § 19 a § 20, z nichž právě ust. § 20 se vztahuje k výslechu zvlášť zranitelné oběti.

Výslech zvlášť zranitelné oběti je nutné provádět zvláště šetrně³³, což má odrážet zranitelnost těchto obětí. Tuto zranitelnost mimo jiné odráží i určitý vyšší standard ochrany, kterou jim zákon autoritativně přiznává. Mezi tyto standardy patří např. právo na bezplatnou odbornou pomoc, právo na zabránění kontaktu oběti s podezřelým atd. Pro výslech zvlášť zranitelné oběti je stanoven soubor několika pravidel, na kterých je výslech založen. Mezi tato pravidla řadíme zejména nutný individuální přístup k oběti, provádění výslechu zvlášť vyškolenou osobou výhradně pro tyto účely, provádění výslechu způsobem, aby již nemusel být v budoucnu opakován, kdy při případném opakování výslechu je vyslýchajícím před stejným orgánem zpravidla stejná osoba, která prováděla výslech předchozí a dále provedení výslechu tak, aby se oběť nedostala do bezprostředního vizuálního kontaktu s osobou, která je

³³ KRAHULOVÁ, Lucie. Specifika dokazování domácího násilí. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 11-12, s. 263.

z trestného činu podezřelá, pokud o takový postup požádá (zákon takto podezřelého označuje za osobu, kterou oběť označila za pachatele). U dětí jsou tato pravidla ještě zpřísněna, především s ohledem na možný negativní vliv na jejich duševní vývoj. Toto riziko je u dětí na rozdíl od dospělých neúměrně zvýšeno.

Důvody zranitelnosti oběti zakládající zvláště citlivé provádění výslechu nejsou zákonem nikde definovány, a proto je nutné odst. 1 předmětného ustanovení vykládat spíše extenzivně ve prospěch obětí trestných činů, když je nutné zohledňovat vždy konkrétní okolnosti případu, které zranitelnost oběti zakládají. U dítěte lze usuzovat, že jeho zranitelnost vyplývá již z jeho samotného postavení ve společnosti, která jej vnímá jako určitou zvláště křehkou bytost. Dítě je nutné před kriminalizujícími vlivy především chránit, aby nebylo co do jeho duševního vývoje jakkoli negativně zasaženo. Především se tedy zohledňují osobní vlastnosti oběti, kterými jsou u dítěte primárně věk a rozumová a mravní vyspělost, spolu se vztahem k pachateli trestného činu a jeho možnou předchozí zkušeností s trestnou činností. Stejně tak je nutné zohledňovat typ nebo povahu trestného činu, tedy v případě dítěte je možné jako příklad uvést trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, které mají na zdravotní stav výrazný vliv, neboť způsobují dítěti zvláště závažné psychické problémy.

K tomu, aby bylo možné naplnit podmínku vedení výslechu zvláště citlivě, musí výslech provádět osoba se zvláštním vyškolením, zaměřeným přímo na onen citlivý přístup k obětem trestných činů, nikoli tedy pouze svědků. Taková osoba s obětí zachází se zvláštním respektem, citlivě, přistupuje k němu profesionálně, a především bez diskriminace. Oběť je tak schopná si k takovému vyslychajícímu vytvořit důvěru a je pro ni pak snazší o okolnostech trestné činnosti vypovídat. Pro vyškoleného vyslychajícího je jednodušší identifikovat konkrétní potřeby oběti a vnímat okolnosti, způsobující její zranitelnost, se zvláštní empatií, čímž jsou schopné výslech provést tak, aby po psychické stránce nebyla prohlubována újma, kterou již oběť trestným činem utrpěla. Vedení výslechu speciálně proškolenou osobou se vztahuje pouze na přípravné řízení. V řízení před soudem by se totiž takový postup dostal do konfliktu s právem obviněného na zákonného soudce, což by porušovalo jeho právo na spravedlivý soudní proces. Zákon stanoví, že pokud nelze přítomnost vyškolené osoby při neodkladném úkonu zajistit, pak nic nebrání, aby byl výslech proveden osobou bez speciálního vyškolení. Takovým postupem není dotčeno ust. § 102 TŘ, neboť výslech bude i tak proveden za přítomnosti OSPODu, popř. jiné osoby mající zkušenosti s výchovou mládeže.

Výslech nemá být v zásadě v dalších fázích trestního řízení opakován. Tento požadavek je stanoven majoritně proto, aby nedocházelo k dalšímu prohlubování vzniklé újmy, kterou již

oběť utrpěla. Zákon z těchto důvodů zavedl pravidlo tzv. jediného výslechu³⁴ a zároveň stanovil, že pokud není možné toto pravidlo dodržet, musí výslech v přípravném řízení provádět stejná osoba.³⁵ Jde především o situace, kdy je nutné výslech doplnit, popř. některé okolnosti upřesnit, a taková potřeba vznikla až po provedení výslechu oběti trestného činu. Jiná osoba může výslech provést jen v případě, kdy tomu podle zákona „nebrání důležité důvody“. Za tyto důvody můžeme považovat např. ukončení služebního poměru s osobou, která v minulosti výslech vedla. Stejná osoba přitom může výslech znovu provést jen pokud se výslech provádí před stejným orgánem. Pokud by se výslech prováděl u orgánu jiného, pak logicky není možné, aby jej provedla stejná osoba, neboť ta u takového orgánu nepůsobí. V přípravném řízení navíc ani nelze, aby bylo dítě vyslýcháno osobou, která bude dále působit v další fázi trestního řízení, tedy v řízení před soudem.

Zvláštní zárukou předcházení újmy zvláště zranitelné oběti je zamezení vizuálního kontaktu s podezřelým ze spáchání trestného činu. Vizuální kontakt dítěte s osobou, která jej např. pohlavně zneužila, může dítěti způsobit tak fatální zásah do jeho psychického zdraví, že tento nemusí odeznít ani v období jeho dospělosti a může zapříčinit různé problémy se zdravým vedením jeho dospělého života. Zákon o obětech trestných činů však hovoří o zamezení bezprostředního vizuálního kontaktu, nikoli jakéhokoli vizuálního kontaktu. Zprostředkovaný kontakt tak v zásadě možný je³⁶ (např. za využití videokonferenčního zařízení), avšak u dětí je nutné k takovému postupu přistupovat obezřetně a uplatní se při něm přísnější pravidla na hodnocení správnosti tohoto postupu.

Dle mého názoru je ve vztahu k dítěti jako zvláště zranitelné oběti tento postup upraven nedostatečně, neboť mám za to, že u dítěte by měla být obligatorně zákonem zakotvena povinnost provádět výslech bez možnosti jakéhokoli vizuálního kontaktu s pachatelem trestného činu. Na toto usuzuji právě při představě, kdy dítě bude pohlavně zneužito a následně má být k takovému činu pachatele vyslýcháno. Dítě cítí kromě strachu i ponížení, a proto se může o činu méně otevřít, což zapříčiní nedostatečné zjištění okolností relevantních pro posouzení činu pachatele. Zákonodárce by se proto nad těmito postupy měl hlouběji zamyslet a právní úpravu v tomto smyslu jednoznačně doplnit, aby poskytovala ochranu explicitně i dětem a nad postupy se nemuselo polemizovat dle konkrétních okolností, které nemusí vždy nasvědčovat závažnosti činu a újmě, která byla takové oběti způsobena.

³⁴ GRIVNA, Tomáš a kol. *Oběti trestných činů*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 126.

³⁵ tamtéž.

³⁶ tamtéž.

5.1 Důvěrník dítěte v postavení zvlášť zranitelné oběti trestného činu

Oběti trestného činu zákon přiznává právo na zvolení si osoby důvěrníka, která jej bude doprovázet k úkonům trestního řízení vč. podání vysvětlení. Jde o určitou záruku zákonnosti provádění úkonů v trestním řízení a slouží primárně ke kontrole provádění úkonů v souladu se zákonem a morálními zásadami, které je nutné ve vztahu k dětem jako zvlášť zranitelným obětem trestných činů dodržovat. Je jím osoba, které oběť důvěřuje³⁷, a proto si ji za důvěrníka zvolí. U dětí by takovou osobou mohli být logicky rodiče jako jeho zákonní zástupci. Obecně platí, že za důvěrníka je zvolena osoba, která je ve vztahu k oběti její osobou blízkou, není to však pravidlem, neboť oběť trestného činu si může za důvěrníka zvolit jakoukoli osobu bude chtít a svou volbu nemusí zdůvodňovat.

Důvěrník může oběť pouze doprovázet, poskytovat jí především psychickou pomoc, nikoli jakkoli do výslechu dítěte zasahovat. Pokud je důvěrník zvolen (jde o právo oběti, nikoli povinnost), pak se jeho účast vyžaduje u všech úkonů OČTŘ podle TŘ, včetně výslechu nebo např. konfrontace.

Pokud by za důvěrníka dítěte, byl zvolen rodič, pak je nutné uvažovat nad aplikací ustanovení § 102 odst. 1 TŘ související s možností OČTŘ přibrat k výslechu dítěte rodiče. Dítě jako oběť trestného činu je z pohledu dokazování též svědkem, a proto se na její výslech aplikuje ustanovení § 102 TŘ se zvláštním postupem stanoveným zákonem o obětech trestných činů. Pokud by se OČTŘ rozhodl jej nepřibrat, protože to může způsobit komplikace při správném vedení výslechu dítěte, je nutné uvažovat nad postupem dle § 21 odst. 4 zákona o obětech trestných činů. Dítěti musí být umožněno vybrat pro daný úkon jiného důvěrníka, ledaže jde o úkon neodkladný a přítomnost důvěrníka nelze bez zvýšených nákladů bezodkladně zajistit. Zároveň nesmí být možné výslech ze strany OČTŘ odložit. Dětem volí důvěrníka zákonný zástupce.³⁸

Co se týče požadavků na důvěrníka, může jím být pouze fyzická osoba, která je zároveň způsobilá k právním úkonům. Nemůže jím být osoba, která je obviněným, obhájcem, svědkem, znalcem nebo tlumočnickem v rámci stejného trestního řízení. Jelikož účelem přítomnosti důvěrníka je poskytnutí psychické podpory oběti, v našem případě dítěti, nemůže důvěrník zasahovat do průběhu výslechu.³⁹ Toto by však neplatilo, pokud by dítěti byl za důvěrníka zvolen zmocněnec, kterým by byl advokát, pak se naopak uplatní všechna oprávnění, které

³⁷GRIVNA, Tomáš a kol. *Oběti trestných činů*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 128.

³⁸POLICIE ČR. *Právo na doprovod důvěrníkem* [online]. policie.cz. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/pravo-na-doprovod-duvernikem.aspx>>

³⁹GRIVNA, Tomáš a kol. *Oběti trestných činů*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 129.

zákon přiznává zmocněnci, např. podávání námitek proti průběhu výslechu nebo obsahu protokolu o výslechu dítěte. Pokud jde o důvěrníka, který není zároveň zmocněncem, pak mu za takové jednání při prováděném úkonu může být uložena pořádková pokuta. Důvěrníka, který je zároveň zmocněncem, nelze z provádění výslechu vyloučit, pokud nejsou dány důvody pro vyloučení zastupování dítěte konkrétním zmocněncem, např. pokud zastupuje více osob s odlišnými zájmy.

6 Výslech mladistvého jako obviněného ze spáchání provinění dle znění zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činu a soudnictví ve věcech mládeže (ZSM)

Co se týče výslechu osoby mladší 18 let jako pachatele provinění, je nutné zdůraznit, že takového činu se může dopustit osoba, která dovršila věku 15 let, je přičetná a zároveň je rozumově a mravně vyspělá a zároveň nedosáhla věku 18 let. Pokud se protiprávního činu dopustí osoba, která je mladší 15 let, pak nehovoříme o provinění, ale o činu jinak trestném, neboť taková osoba je trestně neodpovědná pro nedostatek věku.

Výslech mladistvého upravuje speciálně ZSM v ust. § 57. Neobsahuje samostatnou speciální úpravu, ale spíše modifikaci postupu při výslechu mladistvého, tedy při aplikaci tohoto ustanovení se musí současně aplikovat ustanovení trestního řádu upravující výslech obviněného, který trestní řád zakotvuje v ust. § 91 an.

Jelikož je mladistvý subjektem a zároveň i procesní stranou trestního řízení, které se proti němu vede, je jeho výslech a potažmo jeho výpověď jedním z nejdůležitějších důkazů relevantních pro posouzení skutku, pro který je trestní řízení vedeno. Jeho výpověď totiž nemá povahu jen důkazu, ale zároveň jde i o významný prostředek jeho obhajoby jako osoby obviněné ze spáchání provinění. Co se týče postavení mladistvého, obviněným se stává až doručením usnesení o zahájení trestního stíhání, přičemž zákon stanoví, že toto usnesení musí být mladistvému doručeno nejpozději na počátku výslechu, který je prvním úkonem OČTŘ učiněným podle ZSM nebo TŘ. Výslech tedy započne doručením usnesení o zahájení trestního stíhání.

Pro výslech mladistvého jako obviněného ze spáchání provinění se uplatňují odlišná pravidla od pravidel výslechu dětí jakožto svědků nebo poškozených. To logicky vyplývá ze samotného postavení mladistvého, kdy zde existuje podezření, že se dopustil protiprávního jednání, a tudíž škodlivost činu je spatřována přímo v jednání mladistvého a nikoli jiné osoby.

Výslechem mladistvého obviněného rozumíme procesní úkon, jehož účelem je získání informací o vyšetřované události prostřednictvím výpovědi mladistvého.⁴⁰

Výpověď se podrobně zaznamenává do protokolu o výslechu mladistvého. Lze ji však kromě písemné formy zaznamenat i prostřednictvím jiných prostředků jako jsou videozáznam nebo zvukový záznam, pokud je k tomu závažný důvod, jinak se záznamy automaticky

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 508.

nepořizují. Je nutné zdůraznit, že výpověď mladistvého obviněného je pouze výpověď, kterou mladistvý podal OČTŘ až po tom, co mu bylo doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání, nikoli předtím. Skutečnosti, o kterých mladiství podal OČTŘ informace dříve, jsou vysvětlením. V takové fázi je mladistvý „pouhým“ podezřelým ze spáchání provinění. Dochází zde k plné aplikaci ust. § 158 TŘ a nejedná se o neodkladný a neopakovatelný úkon. V této souvislosti považují za vhodné zmínit opět ust. § 158 odst. 9 TŘ, které se ale v praxi moc neaplikuje. Policie většinou vede trestní stíhání proti neznámému pachateli. Pokud se mladistvý u svědeckého výslechu v trestním řízení proti neznámému pachateli přizná, pak se zahájí trestní stíhání, mladistvý se stává obviněným a je nutné přistoupit k výslechu obviněného jako úkonu OČTŘ.

Tak jako u jiných institutů uplatňujících se u osob mladších 18 let v trestním řízení, i v případě mladistvého pachatele provinění, který je v řízení již označován za obviněného, vedou i tento výslech osoby se speciálním proškolením pro záležitosti týkající se osob mladších 18 let. U mladistvého je mimo zvláštní zacházení nutné zohledňovat i jeho rozumovou a mravní vyspělost, která je směrnicí pro zjištění, na kolik je mladistvý schopen chápat závažnost svého jednání a zároveň rozpoznat, že jednal protiprávně. Pokud vzniknou v průběhu výslechu o jeho rozumové a mravní vyspělosti pochybnosti, je nutné toto prokazovat zvláštním znaleckým postupem, o který se zapřičí obligatorně dva znalci – z oboru lékařství s orientací na dětskou psychiatrii a z oboru pedagogiky nebo psychologie, se zaměřením na dětskou psychologii. Výslech mladistvého se zde přeruší a vyčká se výsledků znaleckého posudku.

Co se týče průběhu výslechu, výslech probíhá standardně, jak to stanoví TŘ. Nejdříve se zjistí totožnost mladistvého a objasní se mu, proč je proti němu zahajováno trestní stíhání, pak následuje samotné poučení. Poučení nelze činit stejným způsobem jako u dospělého obviněného, ale s modifikujícími požadavky, které stanoví ustanovení § 57 ZSM – s ohleduplností a šetrností.

Co se týče samotného poučování, poučení je nutné mladistvému poskytnout komplexně, tzn. musí být poučen o jeho právech, vč. práva zvolit si obhájce, ale také o jeho právu odmítnout vypovídat, které mu zákon výhradně přiznává oproti jiným stranám trestního řízení jako tzv. favor defensionis. Mladistvý se poučí tak, aby bylo poučení pro mladistvého srozumitelné, důraz přitom není kladen na formální náležitosti, ale především na obsah. Mladistvý totiž musí poučení porozumět, což se odvíjí od jeho rozumové a mravní vyspělosti. Rozdílný postup může být uplatňován u mladistvého, který chápe pomaleji, zjevně nemá rozvinutou slovní zásobu a u mladistvého, který je téměř dospělý a jeho jednání je s dospělým i srovnatelné, vč. jeho chápání. U dětí, které přesahují hranici 15 let se poučení provádí srovnatelně jako u dospělých.

Následuje již samotný výslech, skládající se z klasicky známé monologické a dialogické části. Při výslechu mladistvého je nutné dle ZSM postupovat ohleduplně a šetřit osobnost mladistvého⁴¹ Jde opět o neurčitý pojem, který se s ohledem na konkrétní okolnosti posuzuje samostatně. Primárně má být s mladistvým zacházeno tak, aby to naplňovalo význam a účel řízení. Účelem trestního řízení ve věcech mladistvých je především jeho výchovné působení, aby se mladistvý mohl zařadit do svého sociálního a výchovného prostředí a v budoucnu se vyvaroval páchaní trestné činnosti, a proto i výslech musí tento účel naplňovat – obviněný má být především výchovným způsobem chráněn před kriminalizujícím jednáním a má se takovému jeho jednání přecházet. Vyslýchající musí u mladistvého taktéž opět zohledňovat jeho rozumovou a mravní vyspělost, aby nedošlo k narušení jejich psychické a sociální rovnováhy a jejich další vývoj byl co nejméně ohrožen.⁴² K mladistvému je tedy nutné se při výslechu chovat slušně a zdvořile ve smyslu co nejvíce zabránit negativnímu vlivu výslechu na jeho psychické zdraví a zohledňovat jeho sociálního zázemí. Na to, aby byla míra ohleduplnosti při zacházení s mladistvým dodržena, má povinnost dohlédnout v přípravném řízení státní zástupce, který nese odpovědnost za jeho zákonnost. Tato povinnost je státnímu zástupci explicitně stanovena ust. § 59 ZSM.

Povinnost šetřit osobnost mladistvého v trestním řízení je jednou ze záruk práv mladistvého obviněného na účinné uplatnění jeho práv přiznávaných mu zákonem k jeho obhajobě i práva na spravedlivý proces jako celku. Základním nástrojem k provedení takového jednáním s mladistvým je právě srozumitelné a dostatečně určité poučení mladistvého o jeho právech a zajištění jejich uplatnění. K výpovědi nesmí být mladistvý jakkoli nucen. Je těžké si představit, kdy je již postup OČTŘ považován za nátlak na mladistvého a kdy ne. Pro představu se k tomuto vyjádřila judikatura, která stanoví, že za nátlak na mladistvého je považován např. výslech, který je činěn za záměrně vytvořených okolností, výrazně nepříznivě ovlivňujících jeho psychický stav.⁴³ Jako příklad potom judikatura uvádí výslech po dlouhé noční eskortě mladistvého spolu s dalšími osobami.

Co se týče dalších záruk za řádné provádění výslechu, platí i v případě mladistvého zákaz kladení kapciózních a sugestivních otázek.

U mladistvého je uplatňován odlišný postup od dospělého obviněného hned v několika aspektech. Při výslechu mladistvého se výslechu účastní jak mladistvý, tak i jeho rodiče jako

⁴¹Aktuální znění: § 57 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

⁴²ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 510.

⁴³Usnesení Nejvyššího soudu české socialistické republiky ze dne 6. března 1989, sp.zn. 7 To 1/89.

jeho zákonní zástupci, vč. OSPODu. Dále se ho pak účastní jeho obhájce a zmocněnec poškozeného, kteří jsou o konání výslechu vždy vyrozuměni. Účastnit se může i znalec, pokud má být prováděn znalecký posudek. Postup je odlišný od výslechu svědka především v tom, že u mladistvého obviněného nedochází k automatickému pořizování zvukového nebo obrazového záznamu – obligatorně se sepisuje protokol, avšak ne vždy za současného pořizování záznamu. Záznam je možné pořizovat v případech, kdy je to vzhledem k okolnostem nebo osobě mladistvého vhodné – často např. když má být vypracován znalecký posudek.

Co se týče postupu, v zásadě se tedy uplatňuje při zjišťování skutečností postup shodný s výslechem obviněného dospělého. Je nutné zohledňovat modifikace, které nám udává právě ust. § 57 ZSM.

Po tom, co byla zjištěna totožnost mladistvého a došlo k poučení, následuje klasická monologická a pak dialogická část výslechu, kdy nejdříve mluví mladistvý samostatně a následně jsou mu OČTŘ kladeny otázky, na které odpovídá. Záruky zákonnosti výslechu, jako jsou zákaz nátlaku na mladistvého apod., zajišťují, že mladistvý nebude vypovídat ve svůj neprospěch proti své vůli a zaručují tím naplnění účinného práva na vlastní obhajobu mladistvého, které mu jako osobě, proti které je řízení vedeno, přísluší.

Pokud je trestní stíhání vedeno pro čin jinak trestný, aplikuje se i tak postup dle ust. § 91 TŘ spolu s modifikacemi upravenými ust. § 57 ZSM. Trestní řízení proběhne stejně jako by se jednalo o osobu trestně odpovědnou, avšak bude následně zastaveno jako nepřípustné v souladu s ust. § 11 odst. 1 písm. d) TŘ. Výslech tedy proběhne stejně, za obdobných podmínek jako u mladistvého.

7 Průběh výslechu dítěte v praxi

Ke zpracování této kapitoly jsem se sešla s policejní inspektorkou, která se výslechem dětí zabývá v praxi již přes dvacet let, a to z toho důvodu, že literatura je v tomto ohledu nedostatečná a pro účely své diplomové práce považuji za důležité, vzhledem k jejímu tématu, výslech dítěte rozebrat část po části ve světle praxe. Následující část mé práce tedy vychází z praktického pohledu profesionála, který vyslýchá děti na denní bázi. Tuto kapitolu jsem vypracovala krok po kroku podle postupu policejních orgánů v přípravném řízení, když je výslech z jejich strany realizován. Postup vychází z teoretické části, zpracované v kapitolách uvedených výše, praktický dopad zákonných ustanovení je však mnohdy odlišný, než jak je výklad ze strany zákonodárce udáván.

7.1 Postup policejního orgánu před zahájením samotného výslechu dítěte

7.1.1 Příprava výslechu

Předpokladem úspěšného výslechu dítěte je pečlivá příprava OČTŘ na průběh výslechu, spočívající v plánování provádění výslechu jak po stránce organizační, tak po stránce obsahové. OČTŘ tak za tímto účelem musí pečlivě prostudovat materiály obsažené v trestním spisu a označit si konkrétní okolnosti, které mají být výslechem objasněny. K úspěšnému výslechu je taktéž nutné získat informace o vyslýchané osobě, jako jsou její povahové rysy, vlastnosti, osobní a majetkové poměry apod., což může sloužit ke správnému přístupu OČTŘ k vyslýchané osobě. Takový postup je speciálně důležitý právě u dětí. Každé dítě je jiné, a proto je nutné ke každému dítěti přistupovat odlišně podle jeho vospělosti.

7.1.2 Zajištění osob, jejichž přítomnost je při výslechu dítěte nutná

Součástí přípravy na výslech dítěte je i zajištění přítomnosti osob, jež mají přispět ke správnému provedení tohoto výslechu. Primárně je tedy nutné k výslechu předvolat dítě. Dítě lze k výslechu předvolat prostřednictvím jeho zákonného zástupce, OSPODu nebo ustanoveného opatrovníka, kterého ustanovil dítěti soud v případech kolize zájmů mezi jeho zákonnými zástupci. Pokud se dítě k výslechu nedostaví, lze jej stejně jako jiné osoby důležité pro trestní řízení (kromě znalce) předvést. Předvést dítě je ale možné pouze, pokud to vyžaduje prováděný úkon vzhledem k jeho závažnosti a neodkladnosti. Realizaci předvedení pak zajišťují policisté, kteří jsou v civilním oděvu a užívají služební vozidlo civilního provedení.

Dále je závazným pokynem policejního prezidia stanoveno, že úkony s dětmi nelze provádět v době od 22.00 hod. do 6.00 hod.⁴⁴

Kromě samotného dítěte, které je k výslechu předvoláno, se o výslechu dítěte vyrozumívají další příslušné osoby. Obligatorně se vyrozumívá OSPOD a zákonní zástupci dítěte. Je nutné zdůraznit, že rodiče se o výslechu jejich dítěte vyrozumívají oba, a to ať již žijí ve společné domácnosti či nikoli. Jde o postup, který se takto ustanovil v průběhu několika let, a to především vzhledem k současnosti, kdy čím dál více rodin žije odděleně. Zákon tuto povinnost sice neukládá, ale v praxi se tento postup již stal zvykem a je OČTŘ dodržován. Jiné osoby se potom o výslechu vyrozumívají podle toho, zda se jedná o svědka, poškozeného nebo obviněného z provinění.

Pro dětského svědka a poškozeného, kterým je dítě, uplatňuje se v zásadě shodný postup. Jestliže vznikne kolize zájmů mezi rodiči dětského svědka, ustanoví se dítěti (kolizní) opatrovník, který se pak obligatorně účastní každého úkonu orgánů činných v trestním řízení, kterého se účastní i dítě. Dále se o výslechu dětského svědka a poškozeného vždy vyrozumívá Probační a mediační služba, která takové osobě poskytuje právní pomoc, stejně tak jako zajišťuje i služby související s probací a mediací a u dětí se dále stará o zajištění účelu trestního řízení, vč. zabránění prohloubení vzniklé újmy. Dále se u výslechu dětského svědka, poškozeného i obviněného vyrozumívá i zmocněnec poškozeného.

V případě mladistvého obviněného se dále vyrozumívají oba rodiče, OSPOD, probační a mediační služba a taktéž obhájce, neboť jde o případ nutně obhajoby. Pokud je nutné zhotovit znalecký posudek, vyrozumí se o konání výslechu i znalci.

7.1.3 První kontakt orgánů činných v trestním řízení s vyslychaným dítětem

Před samotným zahájením výslechu se vyslychající při prvním setkání s dítětem představí, dotáže se dítěte na jeho jméno a zavede jej do místnosti, kde bude výslech probíhat. Pokud si dítě přinese hračku, je vhodné jej vyzvat, aby hračku odložilo. Dítě má totiž tendenci pak nevnímat vyslychajícího a s hračkou si hrát.

Co se týče oslovování dítěte, je nutné odlišně mluvit s dítětem starším a s dítětem mladším. Pokud jde o malou holčičku, je vhodné jí oslovovat zdobněle, i když návody pro policisty říkají opak. Při představě, že bych malé holčičce říkala např. „Evo“, to na mě působí spíše kárně než přívětivě, a proto bych ji i já osobně oslovovala zdobněle. U dívky, která je již dospívající, je zase užívat zdobněliny nevhodné, protože se může zapřít, že je sní jednáno jako

⁴⁴ závazný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010, o činnosti na úseku mládeže

s malým dítětem, což je pro ni ponižující. Je nutné vždy zvolit přístup podle situace, který je nejvhodnější, a hlavně účelný pro úspěšnost výslechu.

Další důležitou částí je navázání kontaktu s dítětem, aby si k vyslychajícímu získalo důvěru a samo o trestném činu vypovídat chtělo. Často jde o jednu z nejtěžších částí výslechu, jelikož pokud při navazování kontaktu s dítětem vyslychající „zklame“, může to vést k neúspěšnosti úkonu a OČTŘ se nepodaří zjistit relevantní skutečnosti pro posouzení skutku.

Pro zajímavost uvádím situaci z praxe, kdy si vyslychající získala důvěru k vyslychané holčičce neplánovaně ve chvíli, kdy si holčička všimla, že nosí podobné boty. Holčička se k vyslychající okamžitě začala chovat kamarádsky a při výslechu bylo snazší o trestném činu s holčičkou konverzovat. U chlapců je jednou z možností navázání kontaktu např. sport – jestli hrají fotbal, basketbal, jestli ho baví hokej, jestli má rád auta apod. Jednoduše, u každého dítěte musí vyslychající zvolit individuální postup podle jeho odhadu, neexistuje žádný návod, který by s těmito kroky spojoval konkrétně stanovený postup.

7.2 Zahájení výslechu dítěte

Při zahájení výslechu se všechny nutné detaily zaznamenávají do protokolu. U dětského svědka je výslech zaznamenávám zvukově nebo obrazově, a proto se protokol pořizuje až následně, při přepisu. Protokol se přepisuje buďto doslovně nebo obsahově. V praxi se protokoly přepisují většinou obsahově, doslovně jen pokud to vyžaduje soud. Na začátku je tedy nutné výslech zahájit slovy „zahajuji výslech osoby XY, narozené dne Y, s bydlištěm“ atd. U dětí se často vyslychající dotazuje i na školu, kterou navštěvuje, jaké kroužky navštěvuje a jiné různé záliby, které dítě má. Slouží to pro zjištění přesné totožnosti svědka nebo obviněného mladistvého. Následně se určí, ve které místnosti se výslech koná a přesný čas zahájení výslechu.

U mladistvého obviněného se protokoluje rovnou, obrazový a zvukový záznam se automaticky nepořizuje. Pořizuje se pouze v případech, kdy bude následně pořizován znalecký posudek.

7.2.1 Poučení dítěte

Dítě je nutné před zahájením samotného výslechu důsledně poučit, proč se u výslechu nachází, zda jeho přítomnosti u výslechu rozumí, zda se cítí dobře a zjistit jeho vztah k pachateli a jiným osobám, vždy však přiměřeně k vyspělosti takového dítěte. Nelze jednat stejně s dítětem, která má 8 let, a s dítětem, které je již skoro dospělé, tedy má např. 16, 17 let.

Poučení zahrnuje uvědomění vyslychané osoby o povinnosti vypovídat pravdu a nic nezamlčet, k tomu, že má právo buďto nevypovídat, pokud jde o obviněného, nebo odepřít výpověď, pokud jde o svědka nebo poškozeného, jestliže jsou splněny předpoklady pro odepření svědecké výpovědi. Jestliže svědek není poučen o jeho právu odepřít výpověď způsobem, kterému rozumí, jde o absolutně neúčinný důkaz.⁴⁵ Při poučení není rozhodná forma, ale obsah, a proto se u dítěte přistoupí k takovému postupu, aby vyslychané dítě poučení porozumělo – vzhledem k jeho rozumové a mravní vyspělosti. U malých dětí se s dítětem jedná vlivně, ale tak, aby mělo z vyslychajícího respekt (nikoli strach). Toto pak dítěti napomáhá i s lepším držením pozornosti u samotného výslechu.

U malých dětí se často zjišťuje, jestli dokáže rozeznat, co to ta pravda vlastně je. Nedoporučuje se ale zjišťovat povědomí dítěte o pravdě např. otázkou „je pravda, že teď sněží?“, když je léto apod. Dítě může nabýt dojmu, že je považováno za hloupé a může se cítit trapně, bez ohledu na jeho věk. Povědomí dítěte o pravdě se v praxi většinou zjišťuje tak, že dítě samo uvede příklad, co pravda je a co ne. U mladistvých se tato dovednost již nezjišťuje, protože se předpokládá.

U dítěte staršího 15 let se kromě uvedeného činí i poučení o podmínkách dopuštění se trestného činu provinění křivé svědecké výpovědi. Děti mladší 15 let není nutné o takové odpovědnosti poučovat, neboť pro nedostatek věku za takový trestný čin nemohou být odpovědné. Při poučení o možnosti odepřít svědeckou výpověď (u svědka), je vhodné provést poučení formou vysvětlení. Příkladem uvedu např. větu: „Pokud jde o tvého tatínka, ty se můžeš rozhodnout, že nemusíš mluvit o tom, co se stalo.“ Není však vhodné takovou část výslechu zakončit slovy „Budeš si se mnou o tom povídat, nebo ne?“ – děti mají tendenci u takové otázky odpovídat „ne“. Je vhodné naopak použít třeba větu typu „Já bych ale byla i tak moc ráda, kdyby sis se mnou o tom chtěl/chtěla povídat a řekl/a jsi mi, co se stalo.“ Dítě při takovém postupu většinou reaguje, že vypovídat chce a bude. Pokud by poučení obsahově neodpovídalo zákonným požadavkům, jednalo by se o nepoužitelný důkaz pro další trestní řízení a úkon by musel být opakován.

Po skončení poučení se u mladistvého obviněného poučení zaznamená do protokolu, u svědků ne, jelikož u nich se protokol pořizuje přepisem z pořizovaného záznamu a obsah poučení je možné z tohoto záznamu přímo zjistit. Dále následuje už samotný výslech spočívající v monologické a dialogické části.

⁴⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. června 1995, sp.zn. 7 To 42/95.

7.3 Průběh samotného výslechu dítěte

Na průběh samotného výslechu dítěte se u svědka aplikuje přiměřeně ust. § 101 TŘ. Stejně tak u mladistvého obviněného se přiměřeně aplikuje ust. § 91 an. TŘ, jak již bylo řečeno výše. Obě ustanovení se aplikují s modifikacemi dle ust. § 102 TŘ a ust. § 57 ZSM. Průběh se tedy v praxi až tolik neliší, odlišný je především přístup vyslychajícího a způsob vedení výslechu s ohledem na šetrnost a ohleduplnost k rozumové a mravní vyspělosti dítěte. K provádění výslechu svědka tedy fakticky nelze dát jednotné směřodátne pokyny. Toto vyplývá z faktu, že každý člověk je jiný, a proto je u každého nutný i jiný přístup. O to víc toto pak platí právě u dětí.

Začneme tedy svědkem, potažmo též osobou poškozenou, kterou je dítě. Na počátku výslechu je dle ust. § 101 odst. 2 TŘ nutné se svědka dotázat na jeho poměr k projednávané věci a ke stranám trestního řízení za účelem zjištění jeho hodnověrnosti. Toto může být u dítěte problematické, neboť jestliže jde o dítě mladší, řekněme cca do věku 10 let, tyto děti často přesně neví, jaký vztah mají k projednávané věci, pouze vědí, že viděly, co se stalo. Dětem je nutné tuto část zvláště přizpůsobit, aby chápaly, že je nutné, aby o událostech, které svými smysly vnímaly, vypovídaly a pomohly tak OČTŘ zjistit relevantní okolnosti týkající se vyšetřovaného trestného činu. Často se tedy v praxi pokládají otázky typu „Víš, proč tu teď s námi jsi?“ nebo „Víš, proč tě sem za mnou rodiče přivedli?“ apod. Dítě většinou ví, proč se u výslechu nachází, většinou tedy kývne a na otázku OČTŘ odpoví samo. Pokud by se však stalo, že dítě tuto povědomost o důvodu jeho přítomnosti u výslechu nemá, pak je nutné mu to vysvětlit a následně se ho znovu dotázat, zda tedy již rozumí, proč má být vyslechnuto.

7.3.1 Monologická část výslechu

Po tom, co již došlo k ukončení všech předchozích, již zmíněných, fází výslechu, přejde se k samotnému výslechu, který se skládá z **monologické** a **dialogické** části. Tradičně se začíná částí monologickou – tedy takovou, při které dítě vypovídá souvisle bez kladení otázek⁴⁶ o skutečnostech, které vnímalo. V této části se doporučuje dítě nepřerušovat. Nepřerušovat se dítě nemá proto, aby neztratilo zájem o skutečnostech, které svými smysly vnímalo, samo vyprávět, což může narušit i další průběh výslechu např. tak, že nebude chtít odpovídat na pokládané otázky, nebo prostě už nebude vědět, co má dál samostatně vyprávět. Vyslychající z jeho samostatného projevu tak nemusí zjistit dostatek skutečností, a tyto je nutné otázkami následně dovést k dokonalosti. V průběhu monologické části výslechu se taktéž může stát, že

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2018. s. 401.

se dítě samo „zasekne“, tedy nebude chtít nebo nebude vědět, jak dále pokračovat. Vyslychající by v takovém případě měl umět na tuto situaci reagovat a dítě nějakým způsobem pobízet nebo povzbudit, aby samo pokračovalo – tedy buď dítě trochu navést nebo dítě taktně přesvědčit, aby dál samo o trestném činu mluvilo. K tomuto by se mělo užívat neutrálních impulzů, nikoli dítě okatě nutit nebo přesvědčovat. Jako příklad lze uvést věty typu „No a co se teda dál stalo?“ nebo „A co si pamatuješ dál?“, „Co se pak stalo?“. Dítě většinou samo vypovídat chce, není třeba na něj nějak zvlášť nenápadně „tlačit“, stačí mu dát najevo, že máme zájem, aby nám o těch věcech povídalo, že nám na tom záleží. Dítě si totiž, jak již bylo uvedeno, musí k vyslychajícímu získat důvěru a věřit, že vyslychající má opravdový zájem, aby mu dítě o všech skutečnostech samo vyprávělo. Pokud se v průběhu monologické části dítěte vyskytne potřeba otázek, pořád platí, že se nemá dítě přerušovat. Otázky si vyslychající nechá na později, na část dialogickou a zásadně je dítěti v průběhu monologické části nepokládá.

7.3.2 Dialogická část výsledku

Z monologické části výsledku přechází do části dialogické. V této části jsou dítěti ze strany vyslychajícího kladeny otázky, na které odpovídá. Většina jde o otázky, které slouží k upřesnění toho, co dítě vypovíдалo v rámci části monologické. Může se však stát, že se bude jednat o otázky k okolnostem, které dítě ve svém vyprávění opomenulo, avšak k úspěšnému výsledku je třeba je objasnit. Aby se i k těmto skutečnostem dítě vyjádřilo, je nutné se k nim takticky dostat, a to právě prostřednictvím kladení otázek souvisejících s již monologickou výpovědí dítěte. Dialogickou část je možné rozdělit na další dvě části – část, kdy jsou otázky formulovány vyslychajícím a část, kdy jsou otázky formulovány jinými osobami, které jsou výsledku přítomny, např. obhájcem obviněného. Dítě je však vždy dotazováno pouze prostřednictvím OČTŘ⁴⁷, který výslech vede, nikdy mu otázky nepokládají přímo osoby, které je formulují. Takto se postupuje proto, aby dítě nebylo roztěkané a zároveň proto, že větší počet zúčastněných osob na dítě vyvolává pocit nejistoty a strachu, a tíživost takové situace na něj může mít nepříznivý vliv.

Otázky se formulují tak, aby jim dítě rozumělo – tradičně, tak jak u každé části výsledku dítěte – s ohledem na jeho rozumovou a mravní vyspělost. U dítěte, které je zároveň obětí trestného činu, a tedy i osobou poškozenou, se otázky formulují zvláště šetrně, aby mu nebyla prohlubována již samotným trestným činem způsobená újma. K tomuto účelu je přítomna osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže, jež předcházení takové újmy zajišťuje. Otázky

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2018. s. 418.

by měly být vyslychajícím formulovány především jako otevřené. Pro dítě je lepší, když se samo rozhodne o trestném činu říct více, než na kolik míří otázka, a to i když nejde vždy jen o skutečnosti relevantní pro posouzení trestného činu. Pokud se dítě moc odchyluje od účelu položené otázky, může jej OČTR přesměrovat, kam potřebuje. Otevřené otázky taktéž předchází námitkám sugestivních a kapciózních otázek, protože z nich onen skrytý smysl děti nemohou odvodit. Uzavřeným otázkám je doporučováno se vyhnout kvůli omezenému prostoru, ve kterém děti na takové otázky reagují. Ideální metodou je na sebe otázky navalovat, aby vzájemně navazovaly. Pro přiblížení podstaty kladení otázek jako příklad uvedu, že je vhodné po monologické části, ve které dítě vypovídá o trestném činu týkajícího se jeho pohlavního zneužívání a samo tuto část uzavře tak, že se ho jiná osoba dotýkala na určitých místech rukou, navázat např. otázkou „No a ty jsi říkala, že na tebe nevlastní tatínek sahal, tak to na tebe sahal kde?“, dítě na takovou otázku odpoví, ale stydí se nazvat svoje pohlavní orgány, tak řekne „tam“, na to se pak navazuje otázkou „A jak tomu říkáš?“, na což dítě většinou již odpoví přesně. Závisí to jen na tom, jak pohlavní orgány nazývá, protože každé dítě používá jiné výrazy. Pokud by se dítěti kladly spíše uzavřené otázky, na které se odpovídá v zásadě ano nebo ne, má dítě tendenci vyslychajcímu přitakávat, i když otázce nerozumí. To vyplývá především z jeho pocitů – myslí si, že je neslušné vyslychajcímu odpovídat slovem „ne“, a proto se dítě snaží vyslychajcímu vyhovět odpovídáním slovem „ano“. Takový postup může později zakládat, že svědecká výpověď ztratí na její hodnověrnosti, neboť dítě pravděpodobně nevyprávělo pravdivě. Pokud se v průběhu výslechu přece jen vyskytne potřeba dítěti pokládat uzavřené otázky, je vhodné, aby následovala otázka otevřená. Často se užívají otázky typu „Řekneš mi o tom víc?“ nebo „A co to teda znamená?“, „Když říkáš, že tě praštil, tak jak tě jako praštil? Co se pak stalo?“. Dítě svou odpovědí dá najevo, že uzavřené otázce, která předcházela, rozumělo a že jeho odpověď nijak nesouvisela s psychickou tíhou situace a nespočívala jen v účelu vyslychajcího potěšit.

Zvláštními typy otázek, kterým se musí vyslychající vyvarovat, jsou právě ony otázky sugestivní a kapciózní, což bylo v této práci již několikrát zdůrazněno. Jedná se o otázky, ve kterých jsou obsaženy klamavé a nepravdivé okolnosti nebo okolnosti, které se mají zjistit teprve z výpovědi⁴⁸ Za takovou otázku může být považována např. otázka „On tě na té zahradě praštil?“, když dítě ještě nevyprávělo o tom, že se mu na zahradě něco stalo. Naopak však, pokud dítě již o násilí na zahradě vypovídalo a jedná se o otázku, která má čin pouze konkretizovat, pak už je možné jednání útočníka v otázce zahrnout, neboť pak je již

⁴⁸ Aktuální znění: § 101 odst. 3 věta třetí zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

vyslychajicimu tato skutečnost z výpovědi známá. U kapciózních a sugestivních otázek, pokud jsou dítěti položeny, mohou osoby zúčastněné na úkonu vznášet námitky. Na takové otázky pak není brán zřetel a je nutné je formulovat odlišně.

Specifickou je situace, kdy dítě vypovídá, že jej útočník uhodil a pouze ukazuje, kam ho útočník uhodil. I když je výslech dětského svědka zaznamenávám prostřednictvím obrazového a zvukového záznamu, nestačí, pokud dítě jen ukáže, kde bylo uhozeno. Vyslychajici pro pořízení následného protokolu potřebuje, aby dítě místo uhození přesně uvedlo. To je nutné zajistit dalšími otázkami, směřujícími k určení konkrétního místa.

Jak již bylo výše uvedeno, může se stát, že dítě v rámci monologické části nebude vypovídat o určitých skutečnostech, které je z jeho výpovědi taktéž nutné zjistit. Pokud máme tyto skutečnosti zjistit prostřednictvím kladení otázek, je nutné se k nim přirozeně dostat v průběhu výslechu. Pokud by se vyslychajici na takové skutečnosti začal z ničeho nic dítěte ptát, může dítě takový projev vyslychajícího považovat za projev nedůvěry.

Zvláštní důraz je kladen na otázky týkající se času, míry, váhy apod. Děti mají o těchto pojmech zkreslené představy, ve většině případů nejsou schopny přesně určit časový okamžik vymezený dnem, měsícem a případně i rokem. Nejlepší je dítě směřovat na některý z okamžiků nebo období, které dítě zná, např. na letní prázdniny. Pokud měl být trestný čin spáchán v červenci, je pro vyslychajícího relevantní, pokud dítě vypoví, že se tak stalo o letních prázdninách. Co se týče např. výšky nebo váhy, opět platí stejné pravidlo – dítě není ve většině případů schopné přesně určit, že pachatel měřil asi XY cm a vážil X kilogramů, je pro něj vhodné užívat např. přirovnání. Dítě řekne např., že „ten člověk byl hrozně vysoký, asi jako tatínek a byl tlustý, protože vypadal jako Obelix“. Samozřejmě se takové postupy netýkají dětí, které jsou již v období dospívání, tj. ve věku blízcím se 18 let, a jsou schopny již obdobně jako dospělé osoby přemýšlet a taky se vyjadřovat. U takových dětí je nutné se ptát a přistupovat k nim jako k dospělým, jinak by to mohly brát jako urážku nebo způsob ponížení a výslech by pak nemusel naplnit účel, ke kterému směřuje.

Po ukončení první části dialogické části výslechu, vyzve vyslychajici k pokládání otázek ostatní osoby na výslechu zúčastněné. Všechny tyto osoby však otázky pokládají výhradně a jen prostřednictvím vyslychajícího, pokud nejde např. o psychologa. Jelikož výslech probíhá ve zvláštní výslechové místnosti (o tom viz níže), ve které se všechny tyto osoby nachází za jednostranně neprůhledným sklem, pokládají je do mikrofonu, který je připojen k zařízení, kterým je slyší pouze vyslychajici a ten tyto otázky pokládá dítěti. Až jsou otázky položeny a dítětem zodpovězeny, je výslech dítěte ukončen.

Ukončení výslechu se zřetelně a přesně vymezí prostřednictvím přesného času. Tento údaj se pak uvede i v protokolu o výslechu svědka.

7.3.3 Odlišnosti výslechu mladistvého obviněného

Odlišný od výslechu dětského svědka je samotný průběh výslechu u mladistvého obviněného, který se přiměřeně uplatňuje i u zjišťování okolností činu jinak trestného, avšak s určitými odchylkami zdůrazňujícími především rozumovou a mravní vyspělost dítěte. U mladistvého obviněného se přiměřeně s modifikacemi uvedenými v ust. § 57 ZSM uplatní postup uvedený v ust. § 91 an. TŘ. Samotný průběh výslechu, tj. postup OČTŘ před jeho započítím, jsme si vymezili již v částech této práce týkajících se postupu před samotným výslechem, výslech je přímo upraven v ust. § 92 TŘ.

Cílem výslechu mladistvého obviněného je zjistit úplný a jasný obraz o skutečnostech důležitých pro trestní řízení.⁴⁹ Tento cíl však není stanoven jen pro výslech obviněného, ale je cílem kteréhokoli výslechu, který je OČTŘ prováděn, vč. výslechu svědka. Výslech mladistvého má být, stejně jako u dospělého obviněného, prováděn klidným, rozvážným a cílevědomým způsobem a má být správně takticky veden.⁵⁰ Co se týče doznání obviněného mladistvého, není možné jej jakýmkoli způsobem vynucovat, stejně jako není možné výslech vést způsobem, jehož jediným smyslem je získání doznání. Výslech má především sloužit ke zjištění rozhodných okolností pro posouzení skutku. Nesmíme však zapomínat, že u mladistvého obviněného je jeho výpověď i prostředkem jeho obhajoby, a že mladistvý obviněný může při svém výslechu i lhát. I pokud by bylo výslechem obviněného získáno jeho doznání, musí být dále prokazována jeho pravdivost.

Jak již bylo uvedeno, u mladistvého obviněného jde o případ nutné obhajoby, a proto je u výslechu nutná přítomnost jeho obhájce. V průběhu výslechu se s ním mladistvý může radit, pokud již nebyla položena otázka.

Jelikož mladistvý obviněný má právo odmítnout vypovídat, nelze jej k výpovědi jakkoli nutit. Pokud by byl obviněný k výpovědi jakkoli nucen, jednalo by se o porušení jeho práva na spravedlivý proces a jeho práva na obhajobu a výslech by byl považován za absolutně neúčinný důkaz a jako takový by nebylo možné jej v trestním řízení použít.

Hned na začátku samotného výslechu je nutné umožnit mladistvému obviněnému, aby se vyjádřil k obvinění, pro která je proti němu vedeno trestní řízení. Jelikož v případě mladistvého

⁴⁹ aktuální znění: § 92 odst. 1 zákona č. 1č1/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1415.

obviněného se dle ZSM jedná o osobu starší 15 let, není nutné s ní jednat jako s malým dítětem. Mladistvý je již většinou schopný chápat a jednat jako dospělý. Odlišné je to ale u pachatele činu jinak trestného. U pachatele činu jinak trestného může být nutné zvolit stejně jako u svědka jiný přístup, šetrnější, ohleduplnější. U těchto dětí je často mimo jiné taktéž vyhotovován znalecký posudek kvůli pochybnostem o jejich rozumové a mravní vyspělosti, především u závažnějších protiprávních činů. Takové trestní stíhání je ukončeno kvalifikací jako činu jinak trestného a je odloženo jako nepřípustné. Při zjišťování okolností těchto činů je uplatňován stejný postup jako u mladistvého obviněného, pouze s použitím jiných vyslyšajících metod. Výslech u soudu pak probíhá podle ust. § 120 an. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád⁵¹, neboť řízení u takových pachatelů se vede dle občanského soudního řádu. V této části se tedy výpověď dítěte od výpovědi mladistvého podstatně liší.

Právo mladistvého obviněného vyjádřit se k obvinění jeho osoby souvisí s jeho právem na obhajobu. Mladistvý obviněný uvádí především všechny skutečnosti, které tato obvinění vyvracejí – např. že on se krádeže neúčastnil, jen tam stál taky, že on toho dalšího kluka nekopal, jen přišel s ostatními, kteří ho pak povalili na zem a začali do něj kopat.

Samotný průběh výslechu mladistvého se opět rozděluje do části monologické a dialogické. V monologické části mladistvý samostatně vypovídá o původu, důvodech a okolnostech skutku, ze kterého je obviněn, a proto je nutné jej nechat mluvit volně, bez jakýchkoli zásahů, pokud se od předmětu výslechu výrazně neodchyluje. Mladistvému je tak dán prostor, aby k obvinění vyjádřil vlastní postoj, jeho názor, který je již vzhledem k věku schopný si utvořit. Stejně jako u dětského svědka, se v této části mladistvému nemají pokládat otázky – mladistvý může taktéž zapomenout, o čem se dál chtěl sám vyjádřit a stejně jako u svědka to může zhatit účel a smysl jeho výslechu.

Po ukončení monologické části opět následuje část dialogická. V této části pokládá vyslyšající mladistvému otázky, kterými mají být odstraněny nejasnosti a rozpory mezi výpovědí, kterou mladistvý poskytl a zjištěnými skutečnostmi, stejně jako mají být upřesněny ty skutečnosti, o nichž mladistvý samostatně vypovídal, pokud jsou zjištěny nedostatečně. Otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně, přičemž porozumět jim musí především mladistvý. Nejde tedy považovat za srozumitelnou otázku, která je srozumitelná vyslyšajícímu, ale ne vyslyšanému – např. pokud jsou v ní obsaženy odborné výrazy. Otázky mají mít logickou návaznost a mají působit na mladistvého, aby byl vyslyšajícímu poskytnut co nejvíce pravdivý a jasný obraz o skutečnostech relevantních pro posouzení skutku. Je třeba

⁵¹ JONÁŠOVÁ, Radka. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 1-2, s. 52.

ale mít na paměti, že mladistvý nemusí na jednotlivé otázky odpovídat, a proto je třeba je formulovat způsobem, aby mladiství odpovědět neodmítli.

Po skončení dialogické části se postupuje obdobně jako u dětského svědka – otázky mohou klást osoby, které jsou výslechu zúčastněny, vč. obhájce obviněného.

Jakmile již nejsou na mladistvého žádné otázky, je výslech ukončen. Ukončení je zaznamenáno v přesném čase určeném hodinou a minutami do protokolu.

7.4 Demonstrační pomůcky - loutky Jája a Pája

K účelnému provedení výslechu mohou OČTŘ užívat zvláštní pomůcky, jako jsou loutky Jája a Pája. Jedná se o dvě velké plyšové panenky, Jája holčička a Pája chlapeček, které slouží k účelnějšímu provedení výslechu především u dětí nižšího věku. Tyto loutky jsou nejčastěji využívány při zjišťování okolností trestných činů páchaných na dětech v sexuální oblasti, ale nevyklučuje se jejich použití ani u dětí, které jsou pachateli činů jinak trestných. Jejich účelem je především snižování účinku traumat dětských svědků a zároveň poškozených, kterým byla trestným činem přímo způsobena psychická újma a mluvení o průběhu trestného činu může tuto újmu více prohlubovat. Děti na těchto loutkách ukazují, kde se jich pachatel dotýkal, jak se jich dotýkal a taky další okolnosti důležité pro kvalifikaci a posouzení skutku pachatele, tedy obviněného z trestného činu.

Cílem užívání těchto loutek OČTŘ je ochrana práv dětí a ohled na psychiku dítěte při podávání svědeckví. Souvisí taktéž se snahou OČTŘ, aby byl výslech dítěte primárně úkonem neopakovatelným.⁵² Bohužel, v praxi tento požadavek často nelze dodržet. Okolnosti vztahující se k trestnému činu, jehož bylo dítě svědkem, se prostřednictvím loutek zjišťují hrou – dítě si s loutkami hraje a policistovi tak „ukazuje“, jak se trestný čin odehrával. Policejní výslech se ve vztahu k dítěti stává ohleduplnější, šetrnější a předchází se tím prohlubování újmy dítěte. Loutky se často používají u dětí, které nejsou schopny popsat skutkový děj trestného činu svými slovy – ať už kvůli studu nebo proto, že se neumí k ději slovy vyjádřit. Nejčastěji se tedy jedná o děti nižšího věku nebo děti trpící nějakou mentální poruchou, kvůli které pro ně není možné popsat děj, jak se doopravdy udál nebo toho prostě zatím nejsou schopny.

Loutky mohou mimo jiné sloužit i pro dokumentaci právě v případech, kdy dítě není schopné o trestném činu slovně vypovídat. Jelikož je výslech dětského svědka zaznamenáván na videozáznam, může být tento dokument použit jako důkaz v řízení před soudem, aby se

⁵² POLICIE ČR – KŘP Královéhradeckého kraje. *Jája a Pája* [online]. policie.cz. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/jaja-a-paja.aspx>>.

zabránilo výslech dítěte opakovat. Skutečnosti, které soud z výslechu dítěte potřebuje zjistit, zjistí právě prostřednictvím videozáznamu, na kterém dítě průběh skutkového děje předvádí za pomoci loutek.

Co se týče vzhledu těchto loutek, jedná se o velice jednoduché plyšové panenky, u kterých je na první pohled jasné, která loutka představuje chlapce a která představuje dívku. Obě loutky mají svoje oblečení – chlapec modré barvy a dívka červené. Již na první pohled je tedy pro dítě jednoduché loutky rozeznat. Obě loutky lze z šatů svléknout. Kromě charakteristického oblečení disponují obě loutky i pohlavními orgány ženy a muže, vč. otvorů těla. Dítě tak může přesně ukázat, jak se skutkový děj trestného činu odehrával.

7.5 Výslechová místnost

Výslech dětí se provádí ve speciálně vybavených a zřízených místnostech, neboť děti jsou známy jejich velice citlivými reakcemi na prostředí. Právě z těchto důvodů není pro vedení výslechu dítěte vhodná klasická místnost používaná pro výslech dospělých osob, neboť taková místnost je strohá a plní především funkční účel, a proto nemá potřebné vlastnosti, aby na děti působila kladně. Klasická výslechová místnost má tendenci v dítěti vyvolat negativní pocity, které mohou mít vliv na jeho psychiku, jako např. prostřednictvím úzkosti, strachu apod. Takové pocity jsou pak způsobilé zmařit naplnění účelu výslechu.

Speciální výslechové místnosti jsou určeny především pro výslechy dětí, které se staly obětí či svědkem závažné trestné činnosti, především mravnostního charakteru.⁵³ Tato místnost nemusí být využívána jen pro děti jako svědky závažné trestné činnosti, ale i u jiných zvláště zranitelných obětí, které jsou vymezeny zákonem o obětech trestných činů.

Speciální výslechové místnosti jsou zřizovány především k zabránění dalšímu poškozování obětí, což mají zajišťovat především klidným působením na vyslýchanou osobu. Prostředí, ve kterém se dítě nachází, na něj výrazně psychicky působí, mnohem víc, než působí na dospělé. Dochází tak k předcházení sekundární viktimizace dítěte. Vedení výslechu dítěte v této místnosti tak lépe zajistí naplnění účelu výslechu, neboť mimo jiné taktéž napomůže vyslýchajícímu, aby s dítětem navázal kontakt a aby se s dítětem pro účely výslechu více sblížil a získal si jeho důvěru.

Speciální výslechová místnost se skládá ze souboru dvou místností – jedné, ve které dochází k samotnému výslechu a druhé, ve které se nachází osoby, které se výslechu dítěte

⁵³ MINISTERSTVO VNITRA. *Speciální výslechové místnosti* [online]. prevencekriminality.cz. Dostupné na <<https://prevencekriminality.cz/dobra-praxe/specialni-vyslechove-mistnosti/>>.

účastní. Takto je místnost zřízena, protože nadměrný počet přítomných osob u výslechu dítěte na něj může působit zvláště nepříznivě. V místnosti, ve které se nachází dítě, se nachází kromě něj pouze vyslychající, ostatní osoby nikoli, ty jsou v druhé místnosti a dítě je nevidí. Tato místnost je vybavena jak reproduktory, obrazovkou a kamerami, tak i mikrofonom, aby mohly osoby zúčastněné na výslechu dítěti prostřednictvím vyslychajícího pokládat v závěrečné části výslechu otázky. Na druhou místnost tedy nejsou stanoveny zvláštní požadavky, ta nemusí působit klidným dojmem jako místnost, ve které je prováděn samotný výslech dítěte.

Interiér výslechové místnosti, ve které se nachází dítě, má naplňovat právě ono kladné psychické působení na osobu dítěte, tedy má působit především klidným a příjemným dojmem. Zařízení má připomínat klasický pokoj, který může mít doma každý – účelem má být příjemný pocit dítěte, jeho uvolnění, pomáhá navázání kontaktu apod. Právě v této místnosti se nachází loutky Jája a Pája, aby mohly být v případě nutnosti bezprostředně a okamžitě použity a aby výslech netrval bezdůvodně déle, než je třeba. Jsou však uschovány, nejsou v místnosti na dohled dítěte, pokud nedojde k potřebě je použít. Podle toho, zda se jedná o mladší nebo starší dítě je možné tuto místnost vždy „vylepšit“ ke konkrétním potřebám jednotlivých výslechů – např. mohou se doplnit hračky, plyšová medvídci, hry, knihy apod. Co se týče nábytku, v místnosti se nachází dvoumístná čalouněná sedačka, látkové křeslo k sedací soupravě, konferenční stůl, dvoudvéřová policová skříň, kovová čalouněná konferenční židle bez područek, závěsná police, stojanový kovový věšák a dětský koberec s hracím motivem.⁵⁴ Ostatní vybavení je potom na úvaze dotčeného orgánu činného v trestním řízení, avšak nesmí narušovat atmosféru, kterou má speciální místnost navozovat. Co se týče technického vybavení, musí místnost disponovat notebookem s webkamerou a mikrofonom, kamerami, na které lze výslech dítěte zaznamenávat a kabely, které zajišťují přenos záznamu výslechu do místnosti, ve které se nacházejí osoby zúčastněné na výslechu. Co se týče kamer a mikrofonů, obě zařízení musí být vždy nastavena tak, aby zachycovala přesný obsah výpovědi dítěte, stejně jako aby zaznamenávala přesný průběh výslechu.

Co se týče vybavení místnosti, ve které se nacházejí osoby na výslechu zúčastněné, tak ta slouží primárně k pozorování výslechu, jak je prováděn ze strany vyslychající osoby. Tato místnost má naplnit právě onen účel zaručení správného vedení výslechu, ale zároveň předcházet negativnímu ovlivňování psychiky dětského svědka větším množstvím přítomných osob. V místnosti se tedy k zajištění jejího účelu nachází konferenční stůl a židle, dále věšák a

⁵⁴ MINISTERSTVO VNITRA. *Speciální výslechová místnost. Stanovisko Expertní skupiny jako nutná podmínka podání žádosti o dotaci na vybudování speciální výslechové místnosti* [online]. prevencekriminality.cz. Dostupné na < <https://prevencekriminality.cz/dobra-praxe/specialni-vyslechove-mistnosti/>>.

z technického vybavení potom zařízení zajišťující právě onen přenos záznamu výslechu dítěte, který umožňuje pozorování průběhu výslechu, monitor, který záznam přímo zobrazuje, reproduktory, zajišťující zvukový přenos průběhu výslechu, a notebook, prostřednictvím kterého zúčastněné osoby komunikují s vyslychajícím. Často je tato místnost oddělena i tzv. jednocestným zrcadlem, které zúčastněným osobám umožňuje výslech pozorovat nezpřímě (tj. bez použití LCD monitoru). Dítě však zúčastněné osoby na druhé straně nevidí.

7.6 Videozáznam

Jedním ze zvláštních prostředků spojených s výslechem dětského svědka je pořizování videozáznamu o jeho průběhu. K tomu je nutné znovu zdůraznit, že videozáznam je obligatorně pořizován pouze v případě dětského svědka, nikoli obviněného mladistvého. Tento videozáznam má přispívat hlavně k charakteru úkonu samotného výslechu dětského svědka, který je zásadně úkonem neopakovatelným. Pokud tedy v řízení před soudem vznikne potřeba opětovného výslechu, musí soud nejdříve zvážit, zda nepostačí „pouhé“ přehrání záznamu⁵⁵, aby bylo opakovanému výslechu dítěte zamezeno. Pokud by v hlavním líčení nebylo dítě vyslechnuto, ani by nebyl přehrán pořizovaný videozáznam, jedná se o závažnou procesní vadu.⁵⁶

Při výslechu svědka je ze strany vyslychající osoby potřeba se zaměřit primárně na fakt, že dětský svědek je zároveň ve většině případech i osobou poškozenou, z hmotněprávního hlediska je zvláště zranitelnou obětí, a proto musí být výslech veden, jak již bylo v této práci mnohokrát uvedeno, zvláště šetrně vzhledem k jeho rozumové, duševní a mravní vyspělosti a povaze trestného činu, jež na něm byl spáchán. Při výslechu se klade důraz právě na zranitelnost dítěte, má se předcházet jeho další traumatizaci, a proto není vhodné, aby byl výslech přímo protokolován. Protokol se pořizuje až ex post, tedy po provedení samotného výslechu dětského svědka, když se pořizovaný záznam o jeho výslechu přepisuje, a to doslovně nebo obsahově. Součástí trestního spisu je potom jak pořizovaný videozáznam, tak i z něj pořizovaný protokol o výslechu dětského svědka, obhájci obviněného a OSPODu je však zaslán pouze přepsaný protokol, záznam zůstává uchován ve spisu a je jeho součástí, popř. se uvede, kde je videozáznam výslechu uložen.

Videozáznam mimo zmíněné výhody plní další funkce, kterými zákon založil jeho výhody – jedná se o účelný prostředek kontroly zákonnosti provádění výslechu dítěte, neboť z něj lze

⁵⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. února 2015, sp.zn. 2 To 134/2014.

⁵⁶ tamtéž

snadno vyčíst, že zákonné podmínky výslechu nebyly dodrženy. Pokud se takové okolnosti ze záznamu zjistí, je nutné, bohužel, výslech dítěte opakovat, neboť se jedná o relativně neúčinný důkaz, který lze napravit pouze jeho opakováním. Zároveň je možné videozáznam použít při namítání vad protokolu o výslechu svědka, neboť z něj lze lehce zjistit, zda protokol namítané vady obsahuje či nikoli.

7.7 Konfrontace

Konfrontace je jedním ze zvláštních způsobů dokazování, které zakotvuje trestní řád. Zmínky o konfrontaci obsahují i ustanovení týkající se výslechů dětí – ať už svědků či obviněných, avšak v praxi je její využití velice výjimečné.

Konfrontace se v praxi nevyužívá právě z důvodu předcházení traumatizování dítěte a zabránění tak sekundární viktimizaci, tedy dalšímu prohlubování již způsobené újmy, která může negativně ovlivnit jeho duševní vývoj. V praxi se specialisté za celou dobu jejich působení u policejního orgánu nikdy s realizací konfrontace nepotkali, a jelikož je tento postup užíván jako výjimečný, lze i říci, že by u dětí ani neměl účinky srovnatelné s účinky u dospělých, neboť na dítě situace psychologicky působí spíše opačně – dítě se především bojí, a právě proto by ani nemusel být naplněn účel konfrontace, ale spíše by jen došlo k traumatizaci dítěte. V praxi je tedy tento postup v dokazování u výslechu dětí prakticky nevyužitelný.

7.8 Neopakovatelnost výslechu dítěte

Zákon pro výslech dětí stanoví, že se jedná zásadně o neopakovatelný úkon OČTŘ. Výslech se má provádět takovým způsobem, aby byly jeho prostřednictvím náležitě zjištěny všechny možné relevantní okolnosti trestného činu, které dětský svědek svými smysly bezprostředně vnímal. Takový postup má předcházet sekundární viktimizaci dítěte, aby nebyla dále prohlubována újma, které dítě již utrpělo a zároveň aby dítě ve své paměti nemuselo v budoucnu opakovaně reprodukovat vjemy, které mohou negativně ovlivnit jeho duševní zdraví. Šetrnost, a právě vyčerpávající způsob zjišťování relevantních okolností, vyžadují zvláště pečlivou přípravu vyslychajícího na prováděný výslech dítěte.

Výše uvedený postup v kombinaci se zněním zákona pak zakládá logicky nutnost vést výslech dítěte ideálně pouze jednou. V praxi je bohužel opak pravdou, neboť zajištění tohoto

požadavku nelze fakticky úplně zajistit. Děti jsou v trestním řízení pravidelně vyslýchány nejméně dvakrát⁵⁷, v horším případě až čtyřikrát.

Poprvé jsou děti vyslýchány v rámci podání vysvětlení v době, kdy ještě nedošlo k zahájení trestního stíhání. OČTŘ by měly zásadně dát vždy přednost opatření tzv. předprocesních materiálů⁵⁸ před neodkladnými a neopakovatelnými úkony, pokud nelze trestní stíhání prozatím zahájit. Děje se tak, protože zde nejprve existuje podezření, že je právě dítě pachatelem trestného činu, a tak se teprve zjišťují okolnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání. Pokud v rámci vysvětlení vyjde najevo, že je dítě pachatelem trestného činu, dojde k přerušení podávání vysvětlení⁵⁹, dítěti se ustanoví obhájce (nebo je zvolen na základě plné moci, kterou mohou podepisovat buďto rodiče, pokud zde není střet jejich zájmů, anebo pokud zde tento střet zájmů rodičů je, pak opatrovník dítěte, který je mu ustanoven), neboť jde o případ nutné obhajoby. Po dostavení obhájce je dále již realizován výslech dítěte jako obviněného z trestného činu, neboť dochází k zahájení jeho trestního stíhání.

Pokud je na základě vysvětlení dítěte dostatečně určeno, že trestný čin spáchala určitá osoba (podezřelý), pak dojde proti takové osobě k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání (od této doby je taková osoba obviněným) a dítě se předvolá k výslechu jako svědek a dále se realizuje postup detailně popsany výše – tzn. dítě nejdřív podává vysvětlení, ve kterém hovoří o trestném činu a posléze o trestném činu vypráví znovu v rámci svědecké výpovědi.

Pokud se vyskytne nutnost vyhotovení znaleckého posudku, hovoří dítě o vjemech týkajících se trestného činu následně ještě při vypracování znaleckého posudku znovu u znalce, avšak v této situaci se nejedná o výslech dítěte jako takový, ale dítě o vnímaných skutečnostech hovoří i tak opakovaně.

Nakonec může soud v řízení před soudem dítě k výslechu předvolat, pokud se taková potřeba v nutných případech znovu vyskytne.

Praktická realizace neopakovatelnosti tohoto úkonu OČTŘ je tedy vrtkavá, ne úplně fakticky realizovatelná tak, jak to udává zákon. Je otázkou, zda by postup OČTŘ neměl být ze strany zákonodárce hlouběji upraven, neboť fakticky tento požadavek nelze uplatnit. Sekundární viktimizace dětí tak není i přes všechny záruky zákona na její předcházení omezena natolik, aby fakticky nevznikala. Dítě musí opakovaně reprodukovat vjemy, o kterých již

⁵⁷ KALVODOVÁ, Věra a kol. *Dokazování v trestním řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 200.

⁵⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp.zn. 2 To 93/2014 ze dne 16. října 2014.

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel, POKORNÁ, Andrea. Ke směrnicí o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 6, s. 131.

v minulosti vypovídalo, a to i přes to, že mu psychická újma již fakticky vznikla a jejímu dalšímu prohlubování má být předcházeno.

U mladistvého obviněného je situace odlišná, neboť tam je jeho výpověď zároveň prostředkem jeho obhajoby. Tyto záruky neopakovatelnosti se na něj tedy v plné výši neuplatňují. Specificky se však přistupuje k výsledkům dětí, které se dopustily činu jinak trestného a pro nedostatek svého věku nebo nedostatku jejich duševní vyspělosti nejsou schopny plně chápat závažnost svého jednání. Tam se pak tyto záruky uplatní, jelikož takovým dětem může z jejich jednání vzniknout vnitřní újma, která může mít na jejich duševní zdraví v budoucnosti podstatný vliv.

8 Psychologická rizika při výslechu dětí

8.1 Sugestibilita dítěte

Dětská výpověď je v praxi často problematickým jevem, a to zejména kvůli vysoké dětské sugestibilitě a podezření z nepochopení podstaty událostí a interakcí.⁶⁰ Sugestibilitu lze definovat jako rozsah, ve kterém individua akceptují a inkorporují informace, které přicházejí po události, do vybavování si samotné události.⁶¹ V důsledku sugesce dochází u dítěte ke změně paměťové stopy, vytvořené událostí, které bylo svědkem, a vytvoření falešné vzpomínky, kterou dítě nedokáže rozeznat od vzpomínky skutečné. Dochází zde tedy k situaci, kdy dítě považuje falešnou vzpomínku, kterou si uměle vytvořilo pomocí jeho fantazie, za pravdivou. Dětská sugestibilita se začíná snižovat až nástupem do školy – mladší děti jsou tedy výrazně sugestibilnější a pro policisty je obtížnější s nimi pracovat. Profesionálové, kteří se orientují na výslechy dětí, však disponují znalostmi, pomocí kterých je možné falešné vzpomínky při výslechu odhalit.

Sugestibilita je zapříčiněna několika faktory – věkem, inteligencí, pohlavím, konkrétní situací a duševním zdravím. Věk je důležitý především u mladších dětí a začíná ztrácet na významu právě s nástupem dítěte do školy. Inteligence sugestibilitu ovlivňuje především s ohledem na IQ, kterého dítě dosahuje. Psychologové ve svých výzkumech poukazují na zjištění, že pokud se jedná o dítě průměrné inteligence, je vztah sugestibility vzhledem k inteligenci zanedbatelný. Opačně je tomu u dětí inteligence nižší, u těch už totiž dochází k častější sugesci. Co se týče pohlaví, tak v praxi v zásadě platí, že větší sklon k sugestibilitě mají ženy než muži a co se týče duševního zdraví, tak dítě s duševní poruchou je často sugestibilnější, na rozdíl od dětí duševně zdravých.

V rámci dokazování v trestním řízení se o sugestibilitě hovoří v souvislosti s hodnocením věrohodnosti svědka.⁶² Sugestivní působení je často spojeno s tlakem na vyslychanou osobu, který je vyvíjen zvenčí. Ideálním příkladem takového tlaku byl případ McMartinova předškolního zařízení v USA, který byl spojen se zneužíváním několika stovek dětí během desetiletého období.⁶³ Sugestibilita dětí zde byla způsobena především naléháním na svědectví dětí, které se v předškolním zařízení nacházely. Vyšetřovatelé dětem při výslechu zdůrazňovali,

⁶⁰ UHOLYEVA, Xenie. Dítě jako zdroj informací: Charakteristiky dětské výpovědi a možnosti jejího využití. *Československá psychologie*, 2015, č. 2, s. 150.

⁶¹ UHOLYEVA, Xenie. Dítě jako zdroj informací: Charakteristiky dětské výpovědi a možnosti jejího využití. *Československá psychologie*, 2015, č. 2, s. 151.

⁶² BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. 1. vydání. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (Humanitas), 2012. s. 29.

⁶³ tamtéž

co vypovídaly děti vyslýchané dříve a pod tíhou takových informací dítě vypovídalo obdobně jako děti předtím. Výslechové metody vyšetřovatelů zde byly kritizovány, jelikož byly považovány za návodné.⁶⁴ Dítě tak bylo ovlivněno vědomostí o výpovědi ostatních dětí.

K předcházení sugestibilitě slouží několik základních metod, které je nutné dodržovat. Mezi tyto metody řadíme např. i způsob pokládání otázek. Vyslýchající se mají vyvarovat pokládání otázek sugestivních a kacízních, otázek dvojitých nebo předestírání dítěti výpovědi jiných osob. Dítě má většinou tendenci vyslýchajícího potěšit, ne uvádět skutečně reprodukováné vzpomínky a jeho výpověď tak může být znehodnocena.

Na vyslýchajícího děti reagují citlivě, se snahou vycítit, co se od nich očekává a následně se mu snaží vyhovět, a to z různých důvodů. Nejčastějším důvodem je vyhnout se nepříjemnostem a nespokojenosti dospělé vyslýchající osoby. V rámci výslechu se dítě snaží uvádět skutečnosti, které si myslí, že vyslýchající chce, aby uvádělo.

K sugestibilitě dítěte nemusí docházet pouze v rámci samotného procesu výslechu. K sugestibilitě dítěte může docházet taktéž ve škole, v rodině, mezi kamarády dítěte, mezi jeho příbuznými atd. Je tedy složité zjistit jak, kde a kým bylo dítě před výslechem ovlivňováno, avšak v praxi se dítě často k ovlivnění samo přiznává, zvláště pak děti nižšího věku, které nedokáží rozeznat, zda je předchozí ovlivňování špatné, a proto to vyslýchajícímu většinou řeknou sami.

8.2 Věrohodnost dítěte jako svědka a jeho svědecké výpovědi

Věrohodnost výpovědi vyjadřuje míru souladu výpovědi se skutečností.⁶⁵ Hodnocení věrohodnosti výpovědi dětského svědka probíhá v několika etapách, kterými jsou a) srovnání údajů obsažených ve výpovědi s ostatními důkazy, b) prověření vnitřní shody samotných údajů ve výpovědi a c) vyjasnění dalších okolností. Aby byla výpověď svědka věrohodná, je nutné, aby mezi výpovědi dětského svědka absentovaly podstatné rozdíly mezi skutečnostmi již zjištěnými, popř. později zjišťovanými, a skutečnostmi, jak je dítě při výslechu uvádí. Dále je nutné zhodnotit vztah dítěte k osobám, o jejichž jednání je dítě vyslýcháno a emoce, které by mohly výpověď dítěte znehodnotit, jinými slovy ji učinit nevěrohodnou.

Významnou roli hrají taktéž časový odstup mezi odehraným skutkovým dějem a podávaným svědectvím, chování dítěte, smysl dítěte pro popis detailů jednání pachatele,

⁶⁴ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. 1. vydání. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (Humanitas), 2012. s. 29.

⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ČERVINKA, František. *Forenzní psychologie*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství odborné psychologické literatury SUPPORT, 1994. s. 360.

bohatost a rozmanitost používaných výrazů, které užívá, a všechny možné okolnosti, které mohou mít na výpověď dítěte (mladistvého) vliv v daném místě a čase. Výpověď dítěte tak může být mnohdy věrohodnější než jakákoli jiná.

Věrohodnost dělíme na věrohodnost **obecnou** a **speciální**.⁶⁶ Obecnou věrohodnost získáváme z osoby svědka a jeho charakteristických osobnostních rysů. Obecná věrohodnost vyjadřuje, že určitá osoba má odpovídající předpoklady k objektivnímu vnímání, pochopení a vybavení událostí prožívaných ve svém běžném životě. V rámci zkoumání obecné věrohodnosti se analyzuje, zda nejsou tyto schopnosti ovlivněny duševní chorobou, poruchou, nebo některým trvalým rysem osobnosti, a pokud jsou, tak do jaké míry⁶⁷. K tomu se pak přidává analýza prostředí, ve kterém dětský svědek vyrůstá a jaký vliv na něj toto prostředí má, především v rovině jeho psychického vývoje. Důraz je kladen především na vyvinutost schopnosti vnímat skutečnosti, které se kolem dítěte dějí, pochopení těchto skutečností, schopnost si takové skutečnosti vybavit a rozpoznat jejich důvod a účel. V rámci právě obecné věrohodnosti dochází ke zkoumání možného ovlivnění schopností svědka v důsledku přítomnosti duševní chorob, poruch a případnými charakteristickými rysy osobnosti dítěte a jejich míry ovlivňování, popř. narušování schopnosti dítěte rozpoznat a vnímat shora uvedené okolnosti.

Speciální věrohodnost pak získáváme z výpovědi svědka jako takové na základě uváděných skutečností, jeho chování, ze způsobu vyjadřování a jeho celkového působení během prováděného výslechu. V případě dítěte tedy může být problematická především věrohodnost speciální, neboť právě z těchto vjemů vyslychajícího je možné vyhodnotit, zda má dítě tendenci při výslechu lhát či nikoli a z jakých důvodů tak činí.

8.3 Dětská lež

Častým jevem je taktéž tzv. dětská lež, a proto je nutné, aby bylo k výslechu dětského svědka přistupováno individuálně podle jeho osobnosti, s určitou profesní praxí v tomto oboru a již praxí získanými zkušenostmi v oblasti práce s mladistvými osobami v trestním řízení. Je třeba umět dítě dobře odhadnout a nenechat se zmást jeho specifickými vlastnostmi a tendencemi vyplývajícími z jeho charakteristických vlastností. S ohledem na specifika dětské paměti, tedy její krátkodobosti a schopnosti vnímat konkrétní detaily odlišně než dospělí, je nutné zohlednit i možné smyšlené vjemy, které může dítě ve své výpovědi uvádět jako pravdivé

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ČERVINKA, František. *Forenzní psychologie*. 1.vydání. Praha: Vydavatelství odborné psychologické literatury SUPPORT, 1994. s. 86.

⁶⁷ KACAFÍRKOVÁ, Marcela. *Věrohodnost výpovědi nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení* [online]. iustin.cz. Dostupné na <<https://iustin.cz/art.asp?art=112>>.

bez úmyslu o nich lhát. S využitím správných postupů vedení výslechu odpovídajícím vývojovým vlastnostem dítěte a jeho psychiky, může dítě poskytnout tu nejuhodnější výpověď, nehledě na jeho věk nebo jeho rozumovou a mravní vyspělost. Právě z těchto důvodů je u výslechu dítěte mimo jiné přítomna i osoba z OSPODu nebo oboru dětské pedagogiky a psychologie, popř. psychiatrie, která má povinnost ke sbírání relevantních informací pro zjištění skutkového stavu trestného činu přispět, stejně tak jako je její povinností přispět k zamezení možným negativním dopadům výslechu na psychickou pohodu a duševní zdraví dítěte.

Dítě má tendenci uvádět lživé informace z několika různých důvodů – např. ze strachu, z touhy se pomstít, kvůli potřebě chránit blízkou osobu, ze snahy uniknout potrestání. Dítě je ve vztahu k dospělým osobám v závislém postavení, není schopné si samo zajistit ani základní životní potřeby. Tuto skutečnost však dítě jasným způsobem nevnímá. Není možné paušálně říct, že svou závislost dítě nevnímá – dítě vnímá, že je v závislém postavení, že se o něj někdo stará, avšak z 90 % není srozuměno s následky, které by nastaly, pokud by tomu tak nebylo. Jde o zkoumání pravdivosti konkrétní výpovědi dětského svědka a důvodů, proč pravdivá být nemusí.

K porovnávání dochází především srovnáním vícero svědeckých výpovědí s odstupem času, avšak jelikož v případě dětských svědků se klade důraz na nutnost výslech primárně neopakovat, je nutné na pravdivost výpovědi usuzovat z dalších okolností mající na tento aspekt vliv. Právě těmito aspekty jsou již zmiňované důvody, pro které může být výpověď nepravdivá, jsou jimi např. strach, pocit nutnosti se pomstít, ochrana blízké osoby atp. Dalším faktorem, ze kterého lze usuzovat na nepravdivost výpovědi dětského svědka, jsou slovní výrazy, které dítě při výslechu užívá, způsob, jakým se vyjadřuje, popř. taktéž užívaná slovní spojení související s nedostatečnou slovní zásobou. Jde o situaci, kdy dítě používá výrazy, kterým samo nerozumí. Dítě by tyto užití výrazy samo o sobě nepoužívalo nebo by nebylo schopné děj pomocí těchto výrazů popisovat. S ohledem na tyto faktory ovlivnitelnosti dítěte souvisí věrohodnost svědecké výpovědi dítěte se sugestibilitou. Uvedené příklady mohou vyslýchajícímu zavdat myšlenky, že bylo dítě např. někým navedeno, jak má vypovídat, co má říkat nebo třeba že mohlo být přinuceno k výpovědi, někdo mu radil, co má říkat a jaké má používat výrazy. Rozpoznat, že dítě bylo jinou osobou navedeno k falešné výpovědi je pro vyslýchajícího docela snadné, neboť děti to dle policejní inspektorky, odhalí sami během výslechu.

Specifickým osobnostním rysem je hysterie některých dětí, která způsobuje problematickou situaci, kdy se k takovému dítěti přistupuje zvláště obezřetně, neboť takové děti mají největší tendenci lhát, avšak problematickým faktorem těchto lží je především fakt, že tyto děti svým lžím doopravdy věří a o jejich pravdivosti se snaží jakýmkoli způsobem

přesvědčit i své okolí. U výslechu se projevují především přehnanými reakcemi na konkrétní situace. Hysterické děti třeba brečí a pak sledují, jak na to okolí reaguje. Pokud okolí reaguje negativně, přistupují k dalším způsobům, jak svá tvrzení prokázat. Dá se tedy říct, že si tyto typy dětí snaží vynucovat důvěru v pravdivost jimi podané výpovědi, a to jakýmikoli prostředky, které uznají za vhodné.

V souhrnu je třeba konstatovat, že dětský svědek může být dalekosáhle věrohodnějším, než jakým by byl svědek dospělý⁶⁸, avšak je nutné k jeho výslechu přistupovat individuálně vzhledem k jeho vlastnostem, aby vedení výslechu bylo s to zajistit zjištění podstatných okolností potřebných pro objasnění skutkového stavu spáchaného skutku. Musí se zohlednit různé faktory jako jsou věk dítěte, jeho intelektuální, rozumová, duševní a mravní vyspělost, prostředí, v jakém dítě vyrůstá a vliv na jeho osobu, emocionální rozpoložení dítěte, které může mít vliv na způsob výpovědi o vnímaných skutečnostech a v neposlední řadě následky, které si dítě (ne)uvědomuje, že mohou v rámci trestního řízení nastat.

⁶⁸ KRAHULOVÁ, Lucie. Specifika dokazování domácího násilí. *Trestněprávní revue*, 2012, č 11-12, s. 266.

9 Závěr

V rámci zpracování této práce bylo mým cílem vystihnout podstatu výsledku dítěte v rámci trestního řízení jak z hlediska právního, tak i z hledisek kriminologických a psychologických, neboť jak se již v rámci této práce ukázalo, všechna tato odvětví spolu při výslechu dítěte úzce souvisí a navzájem se doplňují.

Dítě je obecně vnímáno za velice zranitelnou lidskou bytost. Kvůli tomuto náhledu na jeho osobu je nutné při práci s dítětem jednat zvláště šetrně a ohleduplně, aby nedošlo k narušení jeho duševního vývoje, které by ovlivňovalo jeho budoucí zdravý rozvoj. Práce s dětmi v rámci trestního řízení tak má především předcházet protiprávnímu jednání dětí v jejich dospělosti, má je chránit před sekundární viktimizací a negativním vlivům, které na ně může trestní řízení nepochybně mít. S dětmi proto pracují zvláště vyškolené osoby, které se pravidelně účastní přednášek, seminářů a školení v oblasti práce s dětmi, a zdokonalují si tím znalosti, které ve své profesi denně uplatňují.

K výslechu dítěte nelze přistupovat shodně jako k výslechu dospělého, vyslyšající si s klasickými postupy při provádění takového úkonu nevystačí. Je nutné využívat zvláštních metod, mít k dítěti zvláštní přístup a zohledňovat odlišné faktory jako jsou strach dítěte, jeho stud nebo zmatení. Postupy OČTŘ přispívají především k zabránění vzniku vedlejší újmy dětí, stejně tak jako neprohlubování újmy, kterou dítě již vlivem trestné činnosti utrpělo, což je nejdůležitějším hlediskem, které je zvláštními přístupy OČTŘ sledováno.

Zvláštnosti výslechu dětí vyplývají převážně z jejich specifické psychiky, neboť rozvoj procesů formulujících jejich výpověď ještě není ukončen. S tím souvisí i komunikace dětí, nedostatečná slovní zásoba, změny nálad, roztěkanost apod. Pro posouzení těchto osobnostních rysů neexistuje přesný návod, a proto se zkoumají vždy u každého jedince odlišně.

Významnou roli hraje u výslechu dítěte jeho samotná příprava. Ta spočívá ve zjišťování dostatečných informací o dítěti, jeho mentální vyspělosti, o sociálním zázemí, ze kterého dítě pochází a o jeho osobnostních vlastnostech. Právě pečlivá příprava vyslyšajícího na provedení výslechu může sama o sobě zajistit úspěšnost takového úkonu. Vyslyšající s dítětem rychleji naváže kontakt, dítě si k němu rychleji získá důvěru a je ochotnější vypovídat, je ochotné spolupracovat, a proto vypovídá pravdivě. Dochází tak k předcházení stresu, kterému je dítě vystaveno.

Velkou roli kromě přípravy hraje i prostředí, ve kterém je výslech dítěte prováděn. Účel výslechu je tak v praxi velice vhodně zajišťován speciálními výslechovými místnostmi. Jedná se o místnost, která má na dítě zklidňující vliv, jde o příjemné prostředí, ve kterém se dítě necítí

pod tlakem. Stejně tak je účel výslechu zajišťován speciálními pomůckami, které umožňují, aby dítě popsalo skutkový děj formou hry – demonstračními pomůckami Jája a Pája. Ty předchází sekundární viktimizaci dítěte. Tyto pomůcky jsou vždy součástí výslechové místnosti, a proto k nim má vyslyšající snadný přístup, pokud se vyskytne potřeba je použít.

Při samotném výslechu se dbá na zranitelnost dítěte a jeho schopnost pochopit význam jeho přítomnosti. Tomu je nutné přizpůsobit i způsob vedení výslechu, pokládání otázek, tón hlasu, oslovování dítěte apod. Odlišně se přistupuje k výslechu 8-mi letého dítěte a k výslechu dítěte 16-ti letého. Pro tyto účely je nutné, aby vyslyšající využíval nejen své praxe v oblasti práva, ale i psychologie, která právě v těchto aspektech hraje zásadní roli.

Co se právní úpravy týče, ta v této oblasti není dosti podrobná. Podává pouze základní rámec pro provádění výslechu a zbytek ponechává převážně na uvážení OČTŘ. I když zohledním, že upravit podrobněji problematiku dětského výslechu je značně problematické, zákonodárce by měl zvážit, zda nelze rámec provádění výslechu dětí upravit vhodněji, přesněji, aby bylo předcházeno především opakování výslechu, neboť většinou právě v této oblasti je právní úprava nedostatečná a často nelze záruky, jak jsou v zákoně zakotveny, dodržet.

Problematika dětských výslechů je tedy výrazně složitá, neboť je snadné nesprávně provedený výslech napadnout, a ten se pak musí opakovat, čímž dochází k prohlubování újmy vyslychaného dítěte. Pro správné provedení výslechu platí v praxi spousta neurčitě formulovaných pravidel, které je nutné zkoumat individuálně s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Tato pravidla jsou sice dotvářena judikaturou, avšak nikoli natolik určitě, aby byl jejich výklad natolik jasný, že by udával směr, kterým se mají OČTŘ ubírat. Z těchto důvodů je žádoucí zvláště zvýšený ohled OČTŘ na vyslychanou osobu a zvláštní přístup, který je nutné obligatorně uplatňovat.

Na začátku této práce jsem si vytyčila tři výzkumné otázky, na které jsem v rámci zpracování tématu hledala odpovědi a ke kterým se v rámci závěru práce vracím.

První výzkumnou otázku „Má svědecká výpověď dítěte stejnou váhu jako výpověď dospělého svědka?“ jsme si zodpověděli v průběhu práce jasně – svědecká výpověď dítěte je v rámci dokazování spáchaného trestného činu mnohdy důležitější než svědecká výpověď dospělého. Děti mají smysl pro zapamatování si detailů, které dospělí mnohdy nevnímají, a tím mohou přispět ke zjištění relevantních okolností trestného činu, jako žádný jiný svědek. Důraz je tedy kladen na jejich smysl pro detail a jejich schopnost se oprostit od různých negativních následků, které by jim bránily o takových skutečnostech svědčit.

Druhou výzkumnou otázku „Mají zvláštní postupy výslechu dítěte vliv na jeho psychické zdraví?“ jsme si v rámci textu práce objasnili již několikrát – zvláštní přístup OČTŘ je

zdůrazňován především k ochraně dítěte před jeho újmou, ať už se má namysli vznik újmy v důsledku ožívání vnímaných skutečností nebo prohlubování újmy již vzniklé. Zvláštní postupy tedy v rámci provádění výslechu na dítě mají po psychické stránce vliv, neboť jsou především zárukou předcházení sekundární viktimizace.

Poslední výzkumnou otázku „Je dítě věrohodným svědkem vzhledem k jeho ovlivnitelnosti okolím?“ jsme zodpověděli především na samotném závěru práce – dítě je věrohodným svědkem, a to i vzhledem k jeho ovlivnitelnosti, neboť jak již bylo uvedeno, ovlivnění dítěte v rámci výslechu vyjde většinou najevo samo. Častým jevem je u dětí lhaní – tzv. dětská lež, která není motivována úmyslem nepravdivě vypovídat, ale spíše strachem z nějakého trestu, tendencí se bránit anebo např. ze studu. Dítě se ke lži často samo přizná, nelze jej na výslech předem připravit. Děti jsou tak často tou nejvěrohodnější osobou, se kterou OČTŘ v rámci trestního řízení pracují.

Na závěr zdůrazňuji, že velice vhodně přispěla pro přístup k výslechu dětí novela ust. § 102 trestního řádu, která zvedla věkovou hranici u dětí z 15 let na 18 let. Takto jsou OČTŘ schopné důsledněji zajistit práva všech dětí bez ohledu na jejich věk, neboť děti nejsou definovány pouze jejich věkem, ale především jejich rozumovou a mravní vyspělostí.

11 Zdroje

11.1 Monografie

- BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. 1. vydání. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (Humanitas), 2012. 157 s.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila, ČERVINKA, František. *Forenzní psychologie*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství odborné psychologické literatury SUPPORT, 1994. 206 s.
- FRYŠTÁK, Marek, POLIŠENSKÁ, Petra. *Dokazování v přípravném řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2014. 118 s.
- GRŮVNA, Tomáš a kol. *Oběti trestných činů*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 791 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2018. 863 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Poškozený a oběť trestného činu*. 1. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2012. 251 s.
- JELÍNEK, Jiří, MELICHAROVÁ, Dita. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. 144 s.
- KALVODOVÁ, Věra a kol. *Dokazování v trestním řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. 503 s.
- MATIÁŠEK, Jan a kol. *Výslech a psychologie*. 1. vydání. Praha: nakladatelství Orbis, 1966. 214 s.
- MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. 240 s.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 154 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář I. díl*. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013. 1898 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 968 s.
- VESELÝ, Josef a kol. *Průvodce policisty trestním řízením a trestním soudnictvím nad mládeží*. 3. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. 453 s.
- ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 293 s.

11.2 Odborné články

- FRYŠÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 10, s. 225-233.
- FRYŠTÁK, Marek. Přípravné řízení de lege ferenda. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 6, s. 133-139.
- JONÁŠOVÁ, Radka. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 1-2, s. 52-54.
- KONEČNÁ, Tereza. Role psychologa při výslechu svědka. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 3, s. 64-69.
- KRAHULOVÁ, Lucie. Specifika dokazování domácího násilí. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 11-12, s. 263-269.
- POLMOVÁ, Olga. Právo obětí trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 4, s. 113-114.
- ŠÁMAL, Pavel. POKORNÁ, Andrea. Ke směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 6, s. 131-145.
- ŠÁMALOVÁ, Milada. Potřebuje dítě mladší patnácti let v řízení před podáním návrhu podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže obhájce?. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 2, s. 27-33.
- ŠVANDOVÁ, Nicola. Aktuální judikatura v případech pohlavního zneužívání. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 7-8, s. 168-174.
- UHOLYEVA, Xenie. Dítě jako zdroj informací: Charakteristiky dětské výpovědi a možnosti jejího využití. *Československá psychologie*, 2015, č. 2, s. 150-161.

11.3 Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2005, sp.zn. I. ÚS 734/04
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. září 2014, č.j. I ÚS 2643/13-2
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 24. března 1970, sp.zn. 7 Tz 84/69
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2013, sp.zn. 30 Cdo 1376/2012
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. října 2017, sp.zn. 2 To 79/2017

- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. července 2018, sp.zn. 2 To 42/2018
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. června 1995, sp.zn. 7 To 42/95
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. listopadu 1994, sp.zn. 4 To 782/94
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. března 1968, sp. zn. 2 To 107/68
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2018, sp.zn. 8 Tdo 335/2018
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. října 2014, sp.zn. 2 To 93/2014
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. května 2019, sp.zn. 2 To 25/2019
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. září 1993, sp.zn. 7 To 181/93
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. září 2012, sp.zn. 2 To 75/2012
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. února 2015, sp.zn. 2 To 134/2014

11.4 Internetové zdroje

- HODASOVÁ, Jitka. *Strach malých svědků překonávají experti v talárech* [online]. aktualne.cz, 14. května 2010. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kdo-te-tyral-deti-budou-u-vyslechu-obklopene-hrackami/r~i:article:618658/>>
- KACAFÍRKOVÁ, Marcela. *Věrohodnost výpovědí nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení* [online]. iustin.cz. Dostupné na <<https://iustin.cz/art.asp?art=112>>
- MACHOVÁ, Martina. *Kdo tě týral? Děti budou u výslechu obklopené hračkami* [online]. aktualne.cz, 7. října 2008. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kdo-te-tyral-deti-budou-u-vyslechu-obklopene-hrackami/r~i:article:618658/>>
- MINISTERSTVO VNITRA. *Program zřizování speciálních výslechových místností pro dětské oběti a Svědky Policií ČR* [online]. mvcr.cz. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/soubor/kriminalita-na-detech-program-svm-doc.aspx>>
- MINISTERSTVO VNITRA. *Speciální výslechová místnost. Stanovisko Expertní skupiny jako nutná podmínka podání žádosti o dotaci na vybudování speciální výslechové místnosti* [online]. prevencekriminality.cz. Dostupné na: <<https://prevencekriminality.cz/dobra-praxe/specialni-vyslechove-mistnosti/>>
- MINISTERSTVO VNITRA. *Speciální výslechové místnosti* [online]. prevencekriminality.cz. Dostupné na: <<https://prevencekriminality.cz/dobra-praxe/specialni-vyslechove-mistnosti/>>

- POLICIE ČR – KŘP Královéhradeckého kraje. *Dětská výslechová místnost* [online]. policie.cz. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/detska-vyslechova-mistnost.aspx>>
- POLICIE ČR – KŘP Královéhradeckého kraje. *Jája a Pája* [online]. policie.cz. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/jaja-a-paja.aspx>>
- POLICIE ČR. *Právo na doprovod důvěrníkem* [online]. policie.cz. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/pravo-na-doprovod-duvernikiem.aspx>>
- VOKUŠ, Jiří. *Výslechy dětí v trestním řízení* [online]. policie.cz, 11. listopadu 2016. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/vyslechy-deti-v-trestnim-rizeni.aspx>>

11.5 Právní předpisy

- aktuální znění: Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, č. 104/1991 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, 59/2016 Sb. m. s., ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

12 Shrnutí

Tato práce pojednává o výslechu dětí v trestním řízení, o zvláštních metodách, které je třeba při výslechu dětí využívat a o specifických rysech, jež jsou pro výslech dětí charakteristické. Práce se zabývá výslechem dětí v rozličných postaveních, jako jsou svědci, poškození a zvláště zranitelné oběti trestných činů, stejně tak jako mladiství pachatelé provinění. Pro tyto účely se v práci pracuje s předpisy týkající se trestního řízení, které specifika a zvláštní metody výslechu zakotvují, jimiž jsou především zákon o trestním řízení soudním jako obecný předpis doplňovaný zákonem o obětech trestných činů a zákonem o soudnictvím ve věcech mládeže. Ohled je mimo zmíněné právní předpisy brán i na předpisy mezinárodní úrovně, jako je především Úmluva o právech dítěte a jiné dokumenty týkající se práv a postavení dětí v souvislosti s trestním řízením. Všechny tyto předpisy stanoví odchylky práce orgánů činných v trestním řízení s dětmi, avšak nikdy natolik, aby dávaly přesný výklad, jak při takovém výslechu krok po kroku postupovat. Aby byl výslech dítěte v trestním řízení úspěšný, je nutné při jeho realizaci využívat mimo znalosti právních postupů i psychologické postupy, které jsou schopné zajistit účel výslechu natolik, že je důkaz výslechem získaný použitelný. Za tento důkaz je považována věrohodná výpověď dítěte, ať už se jedná o svědka trestného činu, poškozeného z trestného činu anebo pachatele provinění.

13 Summary

This work deals with the interrogation of children in criminal proceedings, the special methods that need to be used in the interrogation of children and the specific features that are characteristic of the interrogation of children. The work deals with the interrogation of children in various positions, such as witnesses, victims and particularly vulnerable victims of crime, as well as juvenile offenders. For these purposes, the work deals with regulations concerning criminal proceedings, which enshrine the specifics and special methods of interrogation, which are primarily the Act of Criminal Procedure as a general regulation supplemented by the Act of Victims of Crime and the Act of Juvenile Justice. In addition to the above-mentioned legal regulations, international-level regulations are also taken into account, such as, in particular, the Convention on the Rights of the Child and other documents concerning the rights and status of children in connection with criminal proceedings. All these regulations provide for derogations from the work of law enforcement authorities with children, but never to the extent that they give a precise explanation of how to proceed in such an interrogation step by step. In order for the questioning of a child to be successful in criminal proceedings, it is necessary to use not only knowledge of legal procedures but also psychological procedures that are able to ensure the purpose of the questioning to such an extent that the evidence obtained through the questioning is usable. This evidence is considered to be a credible testimony of a child, whether he is a witness to a crime, a victim of a crime or an offender.

14 Klíčová slova

Dítě

Dětský svědek

Mladistvý

Pachatel trestného činu

Zvlášť zranitelná oběť trestného činu

Výslech

Výpověď

Trestní řízení

15 Key words

Child

Child witness

Minor

Offender

Particularly vulnerable victim of crime

Interrogation

Testimony

Criminal proceeding

16 Přílohy

Obrázek 1 – Demonstrační loutky Jája a Pája: oblečené (fotografie pořízena autorem diplomové práce)

Obrázek 2 – Demonstrační loutky Jája a Pája – svlečené (fotografie pořízena autorem diplomové práce)

POLICIE ČR. Speciální výslechová místnost [online]. policie.cz. Dostupné na <
<https://www.policie.cz/clanek/vyslechove-mistnosti.aspx>>